



Foto: Colourbox.com



KrFs alternative statsbudsjett 2018

Valgfrihet for familiene

Tidlig innsats i skolen

Menneskeverd i alle faser av livet



Innhold

Innledning	3
Familie.....	5
Skole og utdanning	8
Menneskeverd	11
Trygghet for barn	14
Frivillighet og ideell sektor.....	16
Helse og omsorg.....	19
En verdig alderdom.....	23
Arbeid og velferd	25
Internasjonal utviklingspolitikk.....	28
Flyktninger, innvandring og integrering	31
Miljø og klima.....	33
Distrikt.....	36
Næring.....	39
Transport og kommunikasjon	41
Justis.....	43
Forsvar	45
Trossamfunn	46
Kultur.....	47
Skatt og avgift	48

Vedlegg: KrFs alternative budsjett for 2018 (post for post)

Innledning

Norge er et av verdens beste land å bo i. Samtidig står vi overfor flere utfordringer som krever sterkere politisk innsats: Behovet for bærekraftig verdiskaping i hele landet er stort. Mange barnefamilier opplever en krevende hverdag, og det fødes færre barn. Skolen og helsesektoren trenger målrettede løft. Ikke minst utfordrer menneskeverdstanden oss til å forebygge abort og sortering av mennesker.

KrF støtter regjeringens hovedgrep for verdiskaping som følger opp skatteforliket. Samtidig er arbeidskraften vår viktigste ressurs. Det finnes ingen bedre måte å styrke fremtidens arbeidskraft på enn å investere i barns trygghet, utvikling og læring. Tidlig innsats i et barns liv er mer virkningsfullt enn arbeidsmarkedstiltak og skattelette for å realisere menneskers muligheter. De aller fleste familier er barnas første, viktigste og tryggeste fellesskap. Velfungerende familier gir velfungerende samfunn, med høy livskvalitet for enkeltmennesker og sparte utgifter for samfunnet.

Blant annet derfor prioriterer KrF familiene. Vi vil i dette budsjettet styrke barnehagens kvalitet, øke barnetrygden, utvide foreldrepermisjonen med en uke og gjøre kontantstøtten mer fleksibel. Vi styrker skolen med flere lærere tidlig i grunnskolen, når mulighetene for å lære er størst. Vi prioriterer menneskeverdstiltak for å forebygge abort og sortering, i form av et nødvendig løft for foreldrepengene for personer som har vært lite i arbeid (engangsstønaden), dobbel permisjon for tvillingforeldre det første halve året og en bedre pleiepengeordning.

KrF forslag vil gjøre budsjettet mer familievennlig, sosialt og grønt. Vi foreslår satsinger på i underkant av 10 mrd. kroner. Dette dekker vi inn gjennom utgiftsreduksjoner og omprioriteringer på om lag 3,2 mrd. kroner og økte skatter og avgifter – mer omfordelende inntektsskatt og økte grønne og folkehelsefremmende avgifter – på om lag 8 mrd. kroner, sammenliknet med regjeringens forslag. Dette gir en redusert oljepengebruk på om lag 2 mrd. kroner, sammenliknet med regjeringens forslag.

KrFs alternative budsjett har følgende hovedsatsinger:

- **FAMILIE:** Barnehagens bemanning styrkes (350 mill. kr). Barnetrygden økes (300 mill. kr). Foreldrepermisjonen utvides med en uke (40 mill. kr). Far gis selvstendig uttaksrett til foreldrepermisjon (200 mill. kr). Mer fleksibel kontantstøtte (42 mill. kr). Trygghet for barn mot vold og overgrep, herunder helsestasjon og skolehelsetjeneste, barnevern, familievern og justissektoren (totalt 1 mrd. kr).
- **SKOLE:** Tidlig innsats i skolen: Norm for lærertetthet på 15 elever fra 1-4. trinn og 20 elever på 5-10.trinn (358 mill. kr). Mentorordning for nye lærere (250 mill. kr).
- **MENNESKEVERDSTILTAK MOT ABORT OG SORTERING:** Foreldrepengene for foreldre som har vært lite i arbeid økes til nesten 94 000 kroner (1G) (230 mill. kr). Tvillingforeldre gis dobbel permisjon første halvår (150 mill. kr). Pleiepengeordningen forbedres (avventer beregningsgrunnlag fra regjeringen).

- **HELSE og ELDRE:** Helsestasjon og skolehelsetjeneste (480 mill. kr). Rusarbeid (412 mill. kr). Økt legedekning på sykehjem (100 mill. kr) og flere dagtilbud til demente (100 mill. kr). Økt minstepensjon for enslige minstepensjonister med 4000 kroner (76 mill. kr). KrF reverserer regjeringens usosiale kutt i dagpengene, bidragsforskuddet til enslige forsørgere, kommunenes støtteordning for multihandikappede, trafikkskadde og kronisk syke og skatteklasse 2.
- **ARBEID og VERDISKAPING I HELE LANDET:** Økt lærlingtilskudd til nivået for en skoleplass i videregående opplæring (123 mill. kr). 1000 flere tiltaksplasser og 200 flere plasser varig tilrettelagt arbeid (160 mill. kr). Regionale utviklingsmidler (200 mill. kr) og bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene (50 mill. kr). Bredbåndstilskudd (71 mill. kr). 100 nye studieplasser innen IKT (5,8 mill). Fond for konvertering av fjøs (150 mill. kr).
- **KLIMA:** Økte miljøavgifter for å vri forbruk og produksjon i grønn retning (om lag 3 mrd. kr). Karbonfangst og – lagring (CCS) (160 mill. kr). Økt bevilgning til jernbane (200 mill. kr) og gang- og sykkelveier (123,6 mill. kr). Klimatiltak i kommunene (50 mill. kr).
- **VERDENS FATTIGE OG FORFULGTE:** Satsing på langsiktig bistand for å bidra til utvikling, særlig i Afrika. 1500 flere kvoteflyktninger(196 mill. kr).

Familie

KrF mener regjeringens forslag til statsbudsjett for 2018 er for svakt på familieområdet. Vi mener det er på tide at barnetrygden prisjusteres. KrF ønsker økt fleksibilitet til å kombinere kontantstøtte og barnehageplass for ettåringene, og vi vil bevilge mer til kvalitet i barnehagene, spesielt med tanke på trygghet for de minste. KrF prioriterer de barna og barnefamiliene som trenger det mest i vårt alternative budsjett, gjennom styrket innsats i kampen mot vold og overgrep mot barn, tiltak mot barnefattigdom, og styrking av familievern og barnevern.

Støtte til familiene

KrF mener det er på tide at barnetrygden økes. Barnefamilienes utgifter økes stadig, mens de offentlige ordningene svekkes. Barnetrygden er en universell ordning som treffer alle barn. Foreldre med høye inntekter, som ikke trenger støtten, trekkes tilsvarende over skatteseddelen. KrF vil fjerne botidskravet på fem år knyttet til kontantstøtten. Vi ønsker i stedet å innføre obligatorisk språkopplæring for mottakere med kortere botid enn tre år.

KrF vil også styrke familien med forebyggende arbeid. Vi vil ha enda mer familievern: vi trenger familievernets arbeid med å forebygge familieproblemer, bistå i bruddsituasjoner, bidra til å senke konfliktnivået og arbeide mot vold i nære relasjoner. KrF vil at flere barn skal tilbys en egen samtaletime hos familievernet når foreldrene er inne til mekling etter samlivsbrudd. Regjeringens forslag til familievern budsjett betyr en svekkelse og redusert aktivitet, mens KrF vil at satsingen på familievernet skal fortsette.

KrF foreslår at mer midler bevilges til samlivskurs, til foreldrestøtte, til hjelp til førstegangsførelse og til foreldre- og barnesentre. KrF mener det er på tide å innføre dobbel permisjon for alle foreldre som får trillinger eller flerlinger. I tillegg foreslår vi at alle tvillingforeldre får dobbel permisjon første halvår slik at to foreldre kan være hjemme samtidig. Vi mener også at foreldre som får premature barn skal få utvidet foreldrepermisjon slik at de ikke straffes for tidlig fødsel.

(Se for øvrig kapitlet om Arbeid og velferd for mer om KrFs løsninger for barn som vokser opp i familier med lave inntekter. Merk reversering av regjeringens kutt i ordningen med bidragsforskudd for enslige forsørgere – ikke underregulere tilskuddssatser i folketrygden: ASD kap. 2620, post 70.)

Vold i nære relasjoner

Familievernets ansvar for tilbud til voldsutsatte barn og familier og til unge voldsutøvere blir stadig større. Familievernet besitter mye kompetanse og trenger ytterligere kompetanse og kapasitet for å håndtere dette ansvaret på en best mulig måte. En viktig side ved forebygging og håndtering av vold er tilbud til voldsutøver eller personer med sinnemestringsproblemer. Stiftelsen Alternativ til Vold (ATV) har en sentral rolle i dette tilbudet. KrF mener at kapasiteten ved de eksisterende kontorene i ATV bør styrkes ytterligere, og at det bør legges til rette for en videre utbygging av nye ATV-kontorer for å sikre enda bedre geografisk spredning på tilbudet. ATV bør få utvidet mandat slik at de kan arbeide med familiene til voldsutøver og barn som er utsatt for vold. KrF vil også ha en økning i barnevernets budsjetter, til barnehagene og skolene. Opptrappingsplanen mot vold mot barn og unge som er vedtatt av Stortinget, må følges opp

med tilstrekkelige budsjettmidler, og KrF har lagt inn en solid satsing på 1 mrd. kroner totalt til dette arbeidet.

Mer ressurser til barnevernet

Alle barn trenger god omsorg, trygghet og stabilitet, og barn kan ikke holdes på vent i en sårbar situasjon. Det kommunale barnevernet, både i Oslo og ellers i landet, trenger økt kapasitet og kompetanse. KrF vil ha økt innsats for rekruttering av fosterhjem, og vi vil at familier som kan ha god nytte av opphold på og støtte fra familie-/barnesentre skal få tilbud om det. Bl.a. Kirkens bymisjon, Blå Kors og Kirkens sosialtjenester har ideelle barne- og familiesentre med helt unike tilbud. KrF foreslår en styrking av det kommunale barnevernet og de ideelle sentrene for barn og foreldre på til sammen 139 mill. kroner.

KrF vil øke engangsstøtten

Det er en dyp urettferdighet i det norske systemet at det er økonomisk ugunstig å få barn tidlig i livet. I dag er det slik at vi som samfunn legger opp til barnefødsler i 30-åra i stedet for i 20-åra. Selv om de samlet sett vil kunne bidra med like mye til samfunnet og delta like mange år i arbeidslivet, vil en kvinne med tilknytning til arbeidslivet motta opptil ti ganger så mye støtte som en kvinne som føder uten å ha vært i arbeid. KrF foreslår i budsjettet for 2018 at engangsstøtten økes til 1 G fra 1. juli 2018. Det er fortsatt langt unna målet vårt om 2 G, men det er et skritt på veien. Det er også veldig viktig å få til en tilknytning til G for å sikre årlig justering i tråd med lønns- og prisvekst.

Flere voksne og pedagoger i barnehagene

Det aller viktigste for kvaliteten på barnehagetilbudet er at det er nok voksne i barnehagen. KrF vil at det sikres at det er maks tre små barn pr voksen og maks seks store barn pr voksen i alle barnehager til enhver tid. I kombinasjon med denne bemanningsnormen vil vi ha en barnehagelærernorm på 50 prosent. Dette vil vi ha på plass allerede i 2018: Vi foreslår en økning i barnehagemidlene øremerket flere ansatte og flere barnehagelærere på 250 mill. kroner i 2018. I tillegg har det fra kommunene kommet bekymring om at regjeringens anslag for finansiering av normen som skal innføres fra 1. august 2018 er for lavt. KrF mener at en slik norm må fullfinansieres og øker bevilgningen med 100 mill. kroner for å sikre dette i 2018. KrF mener at alle barn, også barn som lever i familier med dårlig økonomi, må få gå i barnehagen. I år vil KrF arbeide for at også barn med foreldre som tjener opptil 600.000 kroner skal få redusert foreldrebetaling. Regjeringen varsler en evaluering av denne ordningen i sitt forslag til budsjett. Det er på høy tid at dagens ordning evalueres. Altfor mange med lave inntekter betaler i dag makspris, og det er ikke holdbart. Familier som har rett på redusert foreldrebetaling må sikres dette.

Vi vet også at det er behov for økt kunnskap om og innsats mot mobbing i barnehagen. KrF vil styrke arbeidet mot mobbing i barnehagen med 5 mill. kroner, og vi vil at det settes av 5 mill. kroner til mer forskning på dette.

Likestilling

Også i Norge i 2017 opplever man diskriminering på grunnlag av kjønn. Det er ikke riktig prioritering å kutte støtte til likestillingssettene, KrF foreslår en økning på 3 mill. kroner til likestillingssettene.

KrFs alternative budsjett gjør det mulig for flere menn å være hjemme med barnet. Når far får selvstendig rett til uttak av foreldrepermisjon, vil flere fedre få rett til å ta ut foreldrepenger. Fedre vil kunne ta ut fedrekvote også i de tilfeller der barnets mor ikke har rett til

foreldrepenger, og de vil kunne ta ut foreldrepenger på selvstendig grunnlag selv om barnets mor er hjemme etter fødselen. Dette er viktig for å gi barnet mer tid med far, og det gir grunnlag for en likere deling av hjemme- og utarbeid mellom foreldrene.

Det er også slik at arbeidslivet i Norge er kjønnsdelt, og at de yrkene som er kvinnedominerte er dårligere betalt enn de yrkene som er mannsdominerte. Kvinner tjener systematisk mindre enn menn i sammenlignbare yrker. Dette er urettferdig og galt. KrF vil sette av midler til arbeid med en likelønnsrett.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Tiltak mot vold og overgrep, herunder midler til ATV	22,5
• Tilskudd til lokale samlivskurs	40
• Kapasitetsøkning i familievernets offentlige kontorer	50
• Kapasitetsøkning i kirkens familieverntjeneste	10
• Prisjustere barnetrygden	300
• Økt nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom, herunder økt støtte til Barnas stasjon, Blå Kors, Ferie for alle og FRI	30
• Økt nasjonal grunnstøtte til barne- og ungdomsorganisasjonene	10
• Styrke funksjonshemmedes organisasjoner, herunder FFO og SOR	5
• Gi far selvstendig uttaksrett til foreldrepermisjonen	200
• Gi tvillingforeldre dobbel permisjon første halvår	150
• Gi trillingforeldre og andre flerlingeforeldre dobbel permisjon	4
• Utvidet foreldrepermisjon ved prematur fødsel	13
• Nurse Family Partnership-programmet økes, hjelp til førstegangsfødende foreldre i risiko	5
• Kommunalt barnevern, herunder 15 mill. kroner til barnevernet i Oslo kommune, samt fosterhjem og ideelle familiesentre	139
• Rette opp kutt til likestillingsentre	3
• Økt engangsstønad til 1G ved fødsel og adopsjon	230
• Økt adopsjonsstøtte til 2G	12,2
• Utvidet foreldrepermisjon 1 uke, for barn født etter 1.1.2018	40
• Fleksibel kontantstøtte (enklere å kombinere med deltids plass i barnehage for ettåringer)	42
• Beholde skatteklasser 2	230
• Rette opp regjeringens kutt i ordningen med bidragsforskudd for enslige forsørgere	50
• Ikke underregulere tilskuddssatser i folketrygden (barnetilsyn, tilleggsstønad, enkelte satser på hjelpemiddelområdet, grunn- og hjelpestønad)	37
• Redusert foreldrebetaling for barnehage for alle med inntekt u. 600 000 kr (533 500 kr er grensen nå)	59
• Barnehagesatsing: flere voksne sammen med de minste, og 50 % pedagogtetthet	350
• Forskning på og innsats mot mobbing i barnehagen	10

Skole og utdanning

KrF prioriterer midler til å innføre en norm for lærertetthet som sikrer maksimalt 15 elever per lærer i 1.-4. trinn og 20 elever per lærer i 5.-10. trinn, i snitt per skole. KrF går videre inn for en storstilt satsing på nyutdannede lærere, gjennom en obligatorisk mentorordning det første året etter endt utdanning.

Tidlig innsats og norm for lærertetthet

En lærer som har tid til å se og støtte hver enkelt elev er det aller viktigste for både læring og trivsel i skolen. Da må det ikke være for mange elever per lærer. Høyere lærertetthet øker lærernes mulighet til å støtte elevene i læringsarbeidet, og bedrer skolens mulighet til å gi tilpasset opplæring og hjelp når problemer oppstår. I perioden som ligger bak har KrF fått inn 1,3 mrd. kroner i øremerkede midler til flere lærere i 1.-4. klasse. Det tilsvarer omtrent 1800 lærerstillinger.

I budsjettet for 2018 vil KrF fullføre storsatsingen på lærertetthet, og legger inn 358 mill. kroner til å innføre og fullfinansiere lærernormen. En slik lovfestet minstenorm for lærertetthet sikrer at de samlede lærerressursene står i forhold til antall elever på skolen, uansett bostedskommune. Lærerne er skolens viktigste ressurs, og KrF vil at barn, uansett hvor i landet de bor, skal sikres likere tilgang på denne ressursen.

Høy lærertetthet er også viktig for å sikre at man tidlig kan sette inn ekstra hjelp der det trengs. I dag settes det inn klart mest spesialundervisning på ungdomstrinnet. Det er stikk i strid med det vi vet om betydningen av tidlig innsats. Vi må bort fra en «vente og se-holdning». Elevene må få ekstra hjelp så tidlig som mulig.

Mentorordning for nyutdannede

Trygge og kompetente lærere er den viktigste nøkkelen til en god skole. I følge KS slutter 1 av 3 lærere i løpet av de fem første årene i yrket. Et viktig tiltak for å forhindre frafall og lærermangel er god veiledning for nyutdannede lærere. Praktisk læring og veiledning fra en erfaren kollega gjennom det første året etter endt utdanning, vil både sikre en god overgang mellom utdanning og yrke og bidra til å utvikle bedre lærere.

KrF satser på læreren. Derfor foreslår vi en lovfestet mentorordning for nyutdannede lærere, der både den nyutdannede og mentoren blir frikjøpt tilsvarende en 20 prosent stilling til gjennomføring av veiledningen. KrF foreslår å bevilge 250 mill. kroner til oppstart av en slik ordning fra høsten 2018.

Satsing på helsefagutdanninger

Behovet for helsepersonell vil øke i tiden framover. Det må tas grep i dag for å sikre at vi har nok kompetent personell til å møte dette behovet. KrF vil styrke helsefagutdanningene gjennom å opprette 500 nye studieplasser innen sykepleie, 100 innen helsesøster og 50 nye plasser innen medisin. Praksisplasser er avgjørende for kvaliteten på utdannelsen, og det er viktig at også de kommunale helsetjenestene kan tilby praksisplasser. KrF vil opprette en ny søknadsbasert ordning for kommunal tilrettelegging av fastlege-, sykehjems- og helsestasjonspraksis.

I tillegg vil KrF opprette 30 studieplasser innen psykologi ved Ansgarskolen i Kristiansand, og 15 desentraliserte sykepleie studieplasser på VID Vitenskapelige Høyskole.

Skole og barnehage skal være et godt sted å være

Alt for mange barn gruer seg til neste skoledag av frykt for å bli mobbet. KrF har fått gjennomslag for blant annet mobbeombud i alle fylker, og dette skal sikre at alle elever har noen å gå til for å få hjelp og bidra til forebygging av mobbing.

Vi vil trappe opp arbeidet for en skole som er fri fra alle typer mobbing. Derfor legger KrF inn 10 mill. kroner ekstra for å styrke fylkesmennes rolle som håndhevingsorgan og førsteinstans for elever og lærere som ønsker å klage på skolens oppfølging av mobbesaker. Frivillige organisasjoner er viktige i arbeidet mot mobbing. Derfor styrker KrF tilskudd til Blå Kors chat-tjeneste «Snakk om mobbing» med 2,5 mill. kroner og styrker samisk arbeid mot mobbing med 1 mill. kroner. I tillegg øker KrF tilskuddet til Forandringsfabrikken med 2 mill. kroner til deres viktige arbeid for å sikre at barns stemmer blir hørt i skolehverdagen og i arbeidet mot mobbing.

Det er behov for økt kunnskap om og innsats mot mobbing i barnehagen. KrF vil styrke arbeidet mot mobbing i barnehagen med 5 mill. kroner og med 5 mill. kroner til mer forskning på dette.

Skolehelsetjenesten er viktig for å forebygge og avdekke mobbing, psykiske utfordringer, vold og overgrep. KrF styrker skolehelsetjenesten og helsestasjonene med 480 mill. kroner til økt bemanning i disse viktige tjenestene.

Lærlinger

For å dekke arbeidslivets behov for flere fagarbeidere framover, og ikke minst for å sikre ungdom en forutsigbar vei fram til et fagbrev, trenger vi flere lærlingeplasser. Omtrent 9000 ungdommer står uten lærlingekontrakt. Det er alvorlig både for den enkelte og for samfunnet. KrF mener at lærlingtilskuddet skal tilsvare kostnaden av en skoleplass i videregående skole, og vi vil bevilge 123 mill. kroner til lærlingtilskudd for å nå dette i 2018.

Styrking av folkehøyskolene

KrF mener at regjeringens forslag til kutt i folkehøyskolene viser manglende forståelse for rollen til og behovet for folkehøyskolene. Vi vil gå i mot forslag til kutt i disse skolene, og vil i tillegg gi elever på folkehøyskoler 11 måneder studiestøtte. KrF vil også rette opp skjevheter i tilskuddet da det har vært en sterk elevvekst de siste årene.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Norm for lærertetthet (15 elever 1.-4.trinn og 20 elever 5.-10.trinn), fra høsten 2018	358
• Innføring av mentor/veiledningsordning for nye lærere fra høsten 2018	250
• Frivillige organisasjoner, arbeid mot mobbing (Blå Kors Snakk om mobbing (2,5 mill.kr), samisk arbeid mot mobbing (1 mill.kr) og Forandringsfabrikkens arbeid mot mobbing (2 mill.kr)	5,5
• Styrking av fylkesmennes rolle som håndhevingsorgan i klagesaker knyttet til mobbing	10
• Forskning på og arbeid mot mobbing i barnehagen	10

• Beholde dagens avstandsgrense (40km) for borteboerstipend	21,2
• Vennesla Musikkgyrmas - særskilt tilskudd grunnet økte kostnader knyttet til hovedvekt av musikkelever	2,5
• 100 nye studieplasser innen IKT	5,8
• Medisinsk utstyr og teknisk inventar SEARCH ved NMBU Høyland	12
• Økt satsing på helseutdanninger: 500 nye studieplasser innen sykepleiere (18,3 mill. kr), 100 nye helsesøstre (3,6 mill. kr) og 50 nye studieplasser innen medisin(5,9 mill. kr), og opprette en søknadsbasert ordning for kommunal tilrettelegging for fastlege-, sykehjems- og helsestasjonspraksis	103
• 30 studieplasser innen psykologi og 3 rekrutteringsstillinger Ansgar Teologiske Høyskole	2,4
• 15 desentraliserte studieplasser i vestlandsregionen innen sykepleie og 3 rekrutteringsstillinger ved VID Vitenskapelige Høyskole,	2,1
• Kompensasjon til nye universitet for ny finansieringsmodell for høyere utdanning (UiS, UiA og Nord)	14,4
• Utredning av ulike modeller for et studium i klinisk medisin, samarbeid mellom SUS, UiS og UiB	5
• Tilskudd 30 studieplasser til bachelorgrad i havteknologi, Høgskolen på Vestlandet, øremerket Høgskolesenteret i Kristiansund, del av framdrift Campus Kristiansund	2
• Innlemme elever ved folkehøyskolene i 11 mnd. studiestøtte	12,3
• Ikke kutte i studiestøtten til elever som tar år nummer 2 på folkehøgskole	10,8
• Beholde dagens tilskudd til kortkurs ved folkehøgskoler	25
• Økt tilskudd til folkehøgskoler som følge av sterk elevvekst	9
• Oppstart folkehøgskole HELSE (0,7 mill) og øke elevtallet fra 40 til 70 elever ved Setesdal Folkehøgskole (1,1 mill)	1,8
• Landslinje for jazzmusikk, 9 elevplasser ved Molde VGS, oppstart høsten 2018	0,66
• Opprettholde dagens opplæringstilskudd til studieforbundene	27,5
• Friskoler, økt kapitaltilskudd	30
• Teknisk Senter Flekkefjord	0,75
• Kulturådets implementering av rammeplan for kulturskolen	3
• Vedlikehold ved Røde Kors Nordisk United World College i Fjaler	3
• Økt lærlingtilskudd tilsvarende kostnad for skoleplass i videregående opplæring, høsten 2018	123

Menneskeverd

Alle mennesker er like mye verdt og menneskeverdet er ukrenkelig. KrFs viktigste prioritering er å sikre retten til liv, likeverd og livshjelp for alle. Vårt mål er et samfunn med plass for alle og der alle opplever likeverd i praksis, uavhengig av hvem vi er og hvordan vi kan bidra i fellesskapet.

Et slikt likeverdssamfunn må bekjempe alle former for diskriminering og sortering med utgangspunkt i menneskers egenskaper. Vi må beskytte menneskeverdet i alle livets faser og aldri tillate at noen mennesker gis opp eller står igjen. Vi må vise i praksis at menneskeverdet ikke kjenner landegrenser (se Internasjonal utviklingspolitikk). KrF vil ha en helhetlig politikk for å beskytte menneskeverd og hindre at menneskers verdighet krenkes.

Ingen mennesker skal sorteres bort

Jakten på det perfekte menneskeliv er ikke over. Vi er på vei mot et sorteringssamfunn der samfunnets menneskelige mangfold gradvis viskes ut. Med «sortering» mener vi at mennesker velges bort fra fellesskapet fordi de har bestemte egenskaper. KrF vil ha et samfunn for alle. Det innebærer blant annet at KrF aktivt vil forebygge sortering av barn med Downs syndrom, andre funksjonshemminger og barn med alvorlige sykdommer, blant annet gjennom å arbeide for endringer i fosterdiagnostikken.

KrF vil at fosterdiagnostikk og screening av gravide skal ha som formål å redde liv og sikre helse for mor og foster. Målet skal ikke være å lete etter de som er annerledes. KrF mener tidlig ultralyd og NIPT (Non-Invasive Prenatal Testing) ikke bør gis som et allment tilbud. KrF vil foreslå at Stortinget ber regjeringen sikre at offentlig tilbud om fosterdiagnostikk består av undersøkelser som kan føre til helsegevinst for mor eller foster, og ikke undersøkelser med formål om å finne avvik som skal lede til selektiv abort. Vi mener også at Stortinget bør be regjeringen fremme forslag til kriterier for offentlig tilbud om fosterdiagnostikk, herunder forslag til definisjon av alvorlig arvelig sykdom.

Tvillinger

KrF vil også at Stortinget sier nei til tvillingabort. KrF vil at Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av lov om svangerskapsavbrudd der det presiseres at fosterreduksjon ikke er tillatt.

Vi mener også det må legges til rette for familier som venter tvillinger og flerlunger og foreslår derfor dobbel permisjon første halvår til tvillingforeldre og dobbel permisjon hele permisjonsperioden til trilling- og flerlingeforeldre, slik at begge foreldre skal kunne være hjemme sammen i en tid med store omsorgsoppgaver. KrF foreslår også utvidet foreldrepermisjon ved prematur fødsel.

Abortforebyggende tiltak

KrFs mål er at samfunnet skal være så barne- og foreldrevennlig, og velferdsordningene så gode at gravide kvinner også av den grunn ser det mulig å beholde barnet de bærer. Blant annet derfor mener KrF at permisjonsordningene bør forbedres og at engangsstøtten bør økes betraktelig.

KrF vil styrke arbeidet med å forebygge uønskede svangerskap. Det abortforebyggende arbeidet må blant annet innbefatte en tilgjengelig skolehelsetjeneste og tilgang på gratis prevensjon og god prevensjonsveiledning. I budsjettet for 2018 vil KrF utvide ordningen med gratis prevensjon for tre årskull, inkludert kvinner til og med 22 år.

Ja til et samfunn for alle

Et samfunn for alle forutsetter holdninger, regelverk og rettigheter, og aktiv praktisk og økonomisk tilrettelegging. KrF vil fortsette arbeidet med å skape et mer inkluderende samfunn. Derfor foreslår vi blant annet midler til kurs for søsken til barn med nedsatt funksjonsevne. Dette er barn som trenger å bli sett og som kan ha stort utbytte av fellesskap med andre barn i lignende situasjon og veiledning og støtte. KrF foreslår også økte bevilgninger til funksjonshemmedes organisasjoner, herunder FFO og SOR.

Fritid og ferie er også viktig for oss som mennesker. KrF foreslår økte bevilgninger for tilskuddsordningene til fritidstiltak for mennesker med nedsatt funksjonsevne og for bedre levekår og livskvalitet for personer med nedsatt funksjonsevne.

Likestilling

KrF mener det er behov for forbedringer i BPA-ordningen for at den skal fungere som likestillingsverktøy. KrF vil at Stortinget skal be regjeringen sikre at BPA-ordningen defineres som likestillingsverktøy og ikke helseordning, for eksempel ved at lovhjemling endres og at ansvaret tillegges BLD i stedet for HOD. Vi vil også at Stortinget ber regjeringen sikre et økt antall timer med BPA, blant annet til deltakelse i idrett og fritidsaktiviteter.

Det å delta i samfunnet – på lik linje med alle andre er viktig for mange, også for blinde og svaksynte. Personer som har vært synshemmede en tid blir gitt tilbud om habiliteringskurs. Disse kursene er viktige for å kunne mestre hverdagens utfordringer enklere. Mange av deltakerne forteller etter endt kurs at de har fått fornyet kraft til å leve langt mer aktive liv og flere kjenner at de faktisk har ressurser til å være i arbeidslivet fortsatt. Behovet for kursdøgn er stort, og KrF foreslår en økt bevilgning slik at Blindeforbundet kan arrangere flere habiliteringskurs for flere deltakere.

Arbeid

For videre forbedring av levekårene for utviklingshemmede, er tilgang til tilrettelagte arbeidsplasser og til det ordinære arbeidslivet viktig. Gjennom modellen HELT MED skapes arbeidsplasser for personer med utviklingshemming i det ordinære arbeidsliv. KrF vil øke støtten til HELT MED slik at modellen kan spres til hele landet. KrF mener også antallet tiltaksplasser for mennesker med nedsatt arbeidsevne og plasser for varig tilrettelagt arbeid må økes.

TT-ordningen

KrF foreslår å bevilge ytterligere 22,5 mill. kroner i halvårsvirkning til TT-ordningen for å utvide til nye fylker. For synshemmede og andre med sansenedsettelse er TT-ordningen viktig for å kunne leve et normalt aktivt hverdagsliv. KrF fikk i forrige periode vedtatt at det skal etableres en nasjonal TT-ordning. Den statlige, nasjonale TT-ordningen skal dekke hele landet på sikt. KrF sørger nå på at vi er i rute med opptrappingen.

Pleiepengeordningen

KrF mener det er et politisk ansvar å legge til rette for at barn og familier med ekstra utfordringer får den støtten de trenger. Derfor kjemper KrF for en bedre pleiepengeordning, og vi er glad for at et samlet storting nå har bedt regjeringen komme til Stortinget med forslag om endringer i pleiepengeordningen som sikrer mer økonomisk trygghet og forutsigbarhet for foreldre med pleie- og omsorgsoppgaver. De endringene i pleiepengeordningen som ble vedtatt i vår og som KrF ikke stemte for, trer nå i kraft, og KrF mener at vi derfor er nødt til å se på hvilke endringer vi kan få til i budsjettet for 2018 før det vedtas. Regjeringens arbeid vil ta tid, og vi må se hva vi kan få til av endringer nå i første runde.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Gi tvillingforeldre dobbel permisjon første halvår	150
• Gi trillingforeldre og andre flerlingeforeldre dobbel permisjon	4
• Utvidet foreldrepermisjon ved prematur fødsel	13
• Kurs for søsken til barn med nedsatt funksjonsevne	5
• Økt engangsstønad til 1 G	230
• Utvide ordningen med gratis prevensjon for kvinner tom 22 år	28,5
• Pleiepenger, se kapitlet Arbeid og velferd	
• HELT MED arbeidsplasser for utviklingshemmede	4,2
• 1000 tiltaksplasser nedsatt arbeidsevne, 200 plasser varig tilrettelagt arbeid	159,6
• Styrke funksjonshemmedes organisasjoner, herunder FFO og SOR	5
• Tilskuddsordning fritidstiltak for mennesker med nedsatt funksjonsevne	5
• Tilskuddsordning levekår og livskvalitet for personer med nedsatt funksjonsevne	1
• TT-ordning	22,5
• Blindeforbundets habiliteringskurs	4,3

Trygghet for barn

Vold mot barn og unge er et alvorlig samfunnsproblem, og koster samfunnet årlig mellom 4,5 og 6 mrd. kr. Anmeldelser av vold og overgrep har økt de senere år. Omfangsundersøkelser viser at det fremdeles er store mørketall. Forebygging og tidlig innsats er avgjørende. Det offentlige må styrke innsatsen for å hjelpe både offer og overgriper. KrF er svært misfornøyd med regjeringens budsjettforslag til opptrappingsplanen for å bekjempe vold og overgrep mot barn. KrF foreslår derfor en milliardsatsing for å styrke tiltak innen helse-, familie- og justissektoren for å sikre en faktisk opptrapping av feltet.

Forebygging og tidlig avdekking

Vi må gjøre mer for å forebygge vold og overgrep, og sikre bedre tiltak for å kunne hjelpe både offer og overgriper. Forebygging og tidlig intervensjon er helt avgjørende for å sikre at barn og unge får en trygg oppvekst. KrF har i forslag til alternativ budsjett prioritert midler til flere voksne med barnefaglig utdanning i barnehager og skoler for å øke muligheten til å avdekke vold og overgrep av barn og unge. I tillegg har vi foreslått midler til en holdningskampanje for å forebygge nettrelaterte overgrep, i regi av Barneombudet og POD.

KrF foreslår i tillegg å øke bevilgningen til familievernkontorene og barnevernet, samt senke terskelen inn i barnehagene for å forebygge mer, avdekke mer og ta bedre vare på utsatte barn. KrF foreslår også økte midler til Alternativ til vold, for å sikre tiltak for voldsutøver.

KrF foreslår økt foreldrestøtte i kommunene, herunder tidlig hjelp til barn av rusmisbrukere og psykisk syke, og vi foreslår mer midler til Nurse Family Partnership-programmet som gir hjelp til førstegangsfødende i risikogrupper. KrF vil sikre driften ved de ideelle foreldre- og barnsentrene, og vi vil styrke incest- og voldtektsentrene. Barnas stasjon driver god forebygging og tidlig intervensjon, og KrF styrker dette arbeidet. KrF foreslår også økte midler til flere frivillige organisasjoner som driver arbeid mot vold og overgrep mot barn, blant annet ECPAT og Redd Barna.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten

Forskning viser at barn under ett år er de mest utsatte for vold og overgrep. Tidlig intervensjon er viktig. Personell på helsestasjonen og i skolehelsetjenesten trenger økt kompetanse for å forebygge og avdekke vold mot barn. Styrket bemanning setter tjenestene i stand til å fange opp risikoutsatte familier, til å gjøre hjemmebesøk og til å gi foreldreveiledning. KrF styrker og øremerker 480 mill. kr til økt bemanning på helsestasjon og skolehelsetjenesten i vårt forslag til budsjett. I tillegg foreslår vi økte midler til flere psykologer og jordmødre i kommunene, samt flere vold mot barn-spesialister på barneavdelingene for å styrke arbeidet med å bekjempe vold og overgrep.

Etterforskning

For mange saker om vold i nære relasjoner, henlegges. Ventetiden for tilrettelagt avhør av barn er fremdeles for lang, og det er store forskjeller mellom de ulike barnehusene. KrF vil derfor styrke politiet for sikre økt kapasitet til å etterforske vold og overgrep mot barn og unge. KrF foreslår økt bevilgning til flere etterforskere, påtalejurister og avhørere i politiet, samt sikring av elektroniske spor. KrF foreslår en pilot til Statens Barnehus i Bergen, lokalisert i Sogn og

Fjordane. I kampen mot vold og overgrep styrker KrF seksjon for seksuallovbrudd ved Kripos. I tillegg foreslås økte midler til Kontor for voldsoffererstatning.

Internettrelaterte overgrep har den senere tid økt betydelig. KrF har derfor forslått å bevilge midler til økt satsning i det digitale rom med en sentral løsning for lagring og prosessering av digitale beslag.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Pilot – Statens Barnehus – Sogn og Fjordane	2
• Flere påtalejurister, etterforskere og avhørere, samt sikring av elektroniske spor knyttet til vold mot barn (40 mill. kr), og øremerke 60 mill. kr til etterforskning av vold og overgrep	100
• Kripos – seksjon for seksuallovbrudd	40
• Kripos – internettrelaterte overgrep mot barn – lagring og prosessering av digitale beslag	10
• Holdningskampanje mot internettrelaterte overgrep – Barneombudet og Kripos	2
• Styrke tiltak i regi av frivillige organisasjoner for å bekjempe vold mot barn	6
• Reversere kutt til Kontor for voldsoffererstatning	4,5
• Tiltak mot vold og overgrep	7
• Tilskudd mot voldsforebyggende tiltak, herunder ATV	10
• Tilskudd til lokale samlivskurs	40
• Kapasitetsøkning i familievernet, herunder Kirkens familieverntjeneste	60
• Utvikling i kommunene, foreldrestøtte	10
• Nurse Family Partnership-programmet	5
• Kompetanseutvikling i kommunalt barnevern	29
• Økt kapasitet kommunalt barnevern, herunder 15 mill. kr øremerket Oslo barnevern	100
• Forandringsfabrikken	3,5
• Rekruttering av fosterhjem	5
• Oppretting av kutt til ideelle senter for foreldre og barn	5
• Styrking av jordmortjeneste i kommunene (spørre om vold)	20
• Økt bemanning helsestasjoner og skolehelsetjeneste	480 *
• Flere psykologer i kommunene	50
• Redd Barna pilot hjelpelinje forebygge overgrep mot barn	3
• Flere vold mot barn-spesialister på alle barneavdelinger	30 **

* 300 mill. kr øremerkes fra kommunerammen for å sikre riktig bruk, 180 mill. kr er friske midler

** 30 mill. kr øremerkes av personellmidler Kap. 783

Frivillighet og ideell sektor

KrF reagerer på regjeringens kutt til frivillige organisasjoner. Frivillighet lever av lyst og dør under tvang. Gjennom bedre rammevilkår og økte bevilgninger vil KrF legge til rette for et aktivt sivilsamfunn.

KrF vil styrke frivilligheten og ta i bruk det potensialet som ligger i de frivillige organisasjonenes og de ideelle aktørenes kompetanse. Det er et politisk ansvar å sikre gode rammevilkår, forutsigbarhet og god dialog. Derfor vil vi øke skattefradragsbeløpet ved gaver til frivillige organisasjoner, både for privatpersoner og bedrifter.

KrFs mål er fullt momsfritak for frivillige organisasjoner, og som en opptrapping mot dette målet forslår vi å bevilge 150 mill. kroner til dette i vårt alternative budsjett. Vi vil særskilt prioritere frivillighet for og med barn og unge, og styrker derfor bevilgningen til frivillig virksomhet for barn og unge, herunder LNU kultur, samt øker støtten til studieforbundene og grunnstøtten til barne- og ungdomsorganisasjoner.

Ideell sektor

KrF vil sikre de ideelle aktørene på helse- og velferdssfeltet stabile og forutsigbare vilkår. Ideelle bør få bidra mer innen integrering, barnevern, rusomsorg, eldreomsorg og på andre områder. Vi mener mål om økt ideell andel av helse- og omsorgstjenestene bør tallfestes, og vi trenger konkrete planer for hvordan målet skal nås. KrF ser med bekymring på at offentlig innkjøpspolitikk og større kommersielle aktører skviser ideelle ut av mange sektorer. KrF vil også øremerke midler til ideelt og frivillig arbeid, fordi vi ønsker et velferdssamfunn som inkluderer en sterk sivil sektor, og vi mener det er nødvendig og legitimt å bruke politiske virkemidler for å sikre dette.

Vedtak om vekst for ideell sektor

KrF er skuffet og overrasket over at regjeringen ikke følger ordentlig opp Stortingets vekstvedtak. Dette viser med all tydelighet at vår invitasjon til alle partier om dugnad er helt nødvendig. KrF mener det er på tide at vi nå setter oss ned sammen, alle partier som ønsker å være med, og legger en plan for hvordan et konkret mål om vekst for ideell sektor skal oppnås, på kort og lang sikt.

Pensjon

Det er bra at regjeringen foreslår å opprette en tilskuddsordning for å dekke pensjonskostnader for ideelle og andre virksomheter som har levert lovpålagte spesialisthelsetjenester og statlige barneverntjenester. Men det er overraskende og uheldig at det legges opp til at knekkpunktet for kompensasjonen settes til 2010. Dette gjør løsningen bare halvveis god. KrF mener skjæringspunktet for ordningen bør settes til det tidspunktet en kompensasjonsordning trer i kraft og staten tar ansvaret. Det er skjæringspunktet nærmest i tid som faktisk løser saken, og som gir ideelle mest likeverdige rammevilkår med offentlige og kommersielle aktører. Med en halvgod løsning vil mange aktører bli sittende med historiske pensjonskostnader som kan ta knekken på dem. KrF mener det er behov for forbedringer i regjeringens forslag til løsning. Først og fremst må innslagspunktet endres, og løsningen bør inkludere alle bransjer innen ideell sektor (som utdanningsinstitusjoner), inkludert de ideelle virksomhetene som leverer tjenester etter avtale med kommunene, jf. NOU 2016: 12.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Momsfritak til frivilligheten	150
• Tilskudd til frivillig virksomhet blant barn og unge, herunder LNU kultur	6
• Frivillige org som bekjemper menneskehandel og sosiale tiltak for prostituerte, bla Nadheim - Lauras Hus	10
• Rettshjelpstiltak - reversere kutt	15
• Styrke tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak	5
• Frivillige organisasjoner til integreringstiltak - kommuner og asylmottak - reversere kutt	19,5
• Forandningsfabrikken: samlet bevilgning i vårt alternative budsjett	7,5
• Økt skattefradragbeløp ved gaver til frivillige organisasjoner til 50.000 kr for privatpersoner og 100.000 kr for bedrifter (skattelette)	-17
• Øke grensen for når frivillige org. må betale arbeidsgiveravgift til 70.000 per ansatt / 700.000 per organisasjon	-16
• Frivillige og ideelle aktører i helse- og omsorgssektoren (Se øremerkinger i budsjettvedlegget. Halvparten er øremerking av russatsning i kommunerammen)	100
• Sammen IOGT, tilbud til rusavhengige og støtte til å komme ut av rustilværelsen, samt utdeling av mat til rusmiddelavhengige	5
• Verdighetssenteret i Bergen	2
• Aktivitetsvenn	5
• City Changers, hjelp til sårbare ungdommer i Vest-Agder	1
• Pårørendesenteret i Stavanger	5
• Harry Benjamin ressurscenter	0,5
• Kirkens SOS	0,8
• Redd Barna hjelpelinje for å forebygge overgrep mot barn, pilot	3
• Blå Kors Kompasset: etablere nytt kompass (3,5 mill. kroner), styrking (1 mill. kroner), forskningsprosjekt (1,2 mill. kroner)	5,7
• Habiliteringskurs i regi av Blindeforbundet	4,3
• Tilskuddsordning fritidstiltak for mennesker med nedsatt funksjonsevne	5
• Tilskuddsordning levekår og livskvalitet for personer med nedsatt funksjonsevne	1
• HELT MED arbeidsplasser for utviklingshemmede	4,2
• Rette opp kutt til frivillige organisasjoner (endre kriterier for tiltak for EØS-borgere til å gjelde arbeidsrådgivning og mattilbud) + øke (herunder ECPAT 2 mill. kroner) Steg for Steg (Blåkors) 4 mill. kroner	20
• KIAs språkopplæringsprogram	8
• Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet, herunder SEIF (Selvhjelp for Innvandrere og Flyktninger) og Peacepainting	4
• Tilskuddsordning som skal forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge	10
• Styrking av Alternativ til vold	10
• Tilskudd til lokale samlivskurs	40
• Kapasitetsøkning i familievernets ideelle kontorer	10
• Økt nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom, herunder økt støtte til	

Barnas stasjon, Ferie for alle og FRI	30
• Økt nasjonal grunnstøtte til barne- og ungdomsorganisasjonene	10
• Styrke funksjonshemmedes organisasjoner, herunder FFO og SOR	5
• Videreføre og styrke driften av de ideelle foreldre- og barnesentrene	5
• Styrke opplæringstilskudd til studieforbundene	27,5
• AKAN	2
• Den norske turistforening (folkehelse)	2
• Psykisk helse i skolen: Psykologistudentenes opplysningsarbeid	3
• Livsglede for eldre	3
• Røde Kors besøkstjeneste	4
• Økt til skudd til Norges Frivillighetssentraler	5
• Just Unity, arbeid mot ekstremisme	0,4

Helse og omsorg

Flere barn, unge og familier må få hjelpen når den virkelig trengs. Målet er best mulig helse for flest mulig. Vi må sikre likeverdige helsetjenester i hele landet. KrF satser offensivt på skolehelse og helsestasjonene, og foreslår ytterligere 480 mill. kroner øremerket til formålet i 2018. KrF foreslår flere studieplasser for sykepleiere, helsesøstre og leger, mer praksis i kommunene, samt konkrete tiltak for å sikre rekruttering av fastleger. For å sikre et godt nok tilbud til barn og unge er styrkingen av helsestasjonene og skolehelsestasjonene viktig, og det er behov for flere fastleger og psykologer i kommunene. KrF fremmer forslag som sikrer riktig oppfølging av den vedtatte opptrappingsplanen for arbeidet mot vold mot barn.

Helsestasjonene og skolehelsetjenesten

Det er akutt behov for en styrking av skolehelsetjenesten. Det er bra at regjeringen foreslår videreføring av øremerkede midler til videre opptrapping. KrF mener det er behov for at ytterligere midler sikres til dette formålet, og vi foreslår derfor 180 mill. kroner mer, i tillegg til at 300 mill. kroner av midlene foreslått bevilget over kommunerammen, øremerkes. Det er alt for mange barn og unge som møter en lukket dør hos helsesøster på skolen. Helsestasjonene for ungdom må styrkes. Ansatte på helsestasjonene må ha kapasitet til å følge opp familier både underveis og i etterkant av et svangerskap, og i barnets oppvekst. KrF mener helsestasjonene må videreføres som forebyggende og helsefremmende tjeneste. Kartlegginger viser at barselkvinner i mange kommuner ikke får hjemmebesøk. Mange gravide får fortsatt ikke spørsmål om vold og overgrep. KrF foreslår derfor sterke økninger i øremerkede bevilgninger til helsestasjonene, samt ytterligere 20 mill. kroner til jordmortjenesten i kommunene.

Vi trenger flere fastleger

Fastlegene er navet i helsesektoren. Mange kommuner melder om store rekrutteringsutfordringer. Stortinget har bedt regjeringen evaluere fastlegeordningen. Noen grep må imidlertid tas allerede nå. KrF ønsker en tydelig rekrutteringssatsing. Regjeringen foreslår 55 mill. kroner til pilotforsøk med primærhelseteam i kommunene. Det er vel og bra, men det løser ikke fastlegeutfordringene. Vi er nødt til å utdanne flere leger, og vi må hjelpe kommunene til å ansette gode fastleger ved å spre de gode modellene, som Alis Vest. KrF ønsker med en ekstrabevilgning på 40 mill. kroner å legge til rette for en nasjonal satsing som skal sikre fastlegetjenester over hele landet. KrF foreslår også oppretting av 50 nye studieplasser medisin, samt en ny ordning som gir mer praksis i den kommunale helsetjenesten. Det er en utfordring at halvparten av norske leger utdannes i utlandet. KrF foreslår at 5 mill. kroner bevilges til utredning av oppbygging av en klinisk master i medisin i et samarbeid mellom SUS, UiB og UiS.

Satsing på helsefagutdanninger

Vi trenger flere sykepleiere og flere leger, både på sykehusene og i kommunene i tida som kommer. Kraftig satsing på helsestasjonene og skolehelsetjenesten skaper også behov for flere helsesøstre. Behovet for helsepersonell vil øke, og det må tas grep i dag for å sikre at vi har nok kompetent personell til å møte dette behovet. KrF vil derfor styrke helsefagutdanningene og opprette 500 nye studieplasser innen sykepleie, 100 innen helsesøster og 50 nye plasser innen medisin. Praksisplasser er avgjørende for kvaliteten på utdannelsen, og det er viktig at også de kommunale helsetjenestene kan tilby praksisplasser. KrF vil derfor at det opprettes en ny søknadsbasert ordning for kommunal tilrettelegging for fastlege-, sykehjems- og

helsestasjonspraksis. I tillegg vil KrF opprette 30 studieplasser innen psykologi ved Ansgarskolen i Kristiansand, og 15 desentraliserte sykepleie studieplasser på VID Vitenskapelige Høyskole.

Folkehelse

Norge har svært ambisiøse mål i folkehelsepolitikken, og vi trenger en samlet og koordinert satsing dersom vi skal nå disse målene. Forebygging er mye bedre for enkeltmennesket og for samfunnsøkonomien enn reparasjon. For å forebygge sykdom og redusere sosiale helseforskjeller er folkehelseperspektivet avgjørende. KrF foreslår avgiftsomlegginger som vil bidra til økt pris på varer med sukker, alkohol og tobakk. Intensjonen er redusert forbruk og dermed bedre helse for mange. KrF stiller spørsmål ved om det er riktig at vi gjennom avgiftssystemet subsidierer brus og godteri med en ekstra lav momssats, slik vi har hatt det siden 2001. Vi mener det er riktig å gi incentiver til å spise sunt og legge til rette for økt aktivitet. Kosthold, aktivitet og friluftsliv er viktige stikkord i folkehelsearbeidet. KrF foreslår blant annet styrket satsing på friluftsliv med 3 mill. kroner og økt bevilgning til Turistforeningen med 2 mill. kroner, og vi arbeider for mer fysisk aktivitet i skolen. Vi mener det er behov for kraftige opptrappinger i forebyggende tiltak og investeringer i friluftsliv og fysisk aktivitet i tiden som kommer. KrF vil også forhindre regjeringens rasing av ordningen som skal gi flere gang- og sykkelveier i kommunene. KrF reagerer sterkt på at regjeringen løper fra enigheten i NTP og vi foreslår å oppfylle forpliktelsen på 200 mill. kroner årlig til belønningsordningen for gang- og sykkelveier.

Rus

KrF er bekymret for opptrappingsplanen for rusfeltet. Vi er redd for at vi med regjeringens forslag vil komme på etterskudd når det gjelder å nå målet om økning på 2,4 mrd. kroner innen 2020, og vi frykter at disse midlene ikke brukes etter hensikten. KrF foreslår derfor at det bevilges ytterligere 50 mill. kr til rusarbeid i kommunene, samt at 250 mill. kroner av opptrappingsplanmidlene i kommunerammen øremerkes. I tillegg mener KrF at tilskuddsordningene for frivillige og ideelle som driver rus- og psykisk helsearbeid skal økes med ytterligere 50 mill. kroner og at 50 mill. kroner av midlene i opptrappingsplanen bør overføres fra kommunerammen til helsebudsjettet.

KrF foreslår også 5 mill. kroner mer til rusomsorg i fengsel.

Fra 2017 er finansiering av poliklinisk aktivitet innen psykisk helsevern og rusbehandling inkludert i ISF. KrF er i tvil om dette er klokt og vil se på om det finnes alternative løsninger.

Psykisk helse

Barn og unges psykiske helse er et prioritert felt for KrF, og vi ser fram til at regjeringen legger fram opptrappingsplanen. Vi vet at det er behov for flere psykologer i kommunene. Det er bra at tilskuddsordningen for psykologer i kommunene videreføres i kombinasjon med at de frie inntektene øker, men KrF mener midler må øremerkes slik at det garantert blir flere psykologer. Vi må trappe opp ansettelser av kommunepsykologer frem mot 2020. KrF foreslår at det bevilges 50 mill. kroner ekstra til flere psykologer. KrF foreslår også sterke økninger i øremerkede bevilgninger til helsestasjonene og skolehelsetjenesten, i tillegg til at vi legger til rette for økt aktivitet for de frivillige og ideelle aktørene som driver psykisk helsearbeid.

Opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn

KrF er svært misfornøyd med regjeringens budsjettforslag til opptrappingsplanen for å bekjempe vold og overgrep mot barn. KrF foreslår en milliardsatsing for å styrke tiltak innen helse-, familie- og justissektoren for å sikre en faktisk opptrapping. Vi må gjøre mer for å forebygge vold og

overgrep, og sikre bedre tiltak for å kunne hjelpe både offer og overgriper. Forebygging og tidlig intervensjon er helt avgjørende for å sikre at barn og unge får en trygg oppvekst. Her er helsestasjonene og skolehelsetjenestens rolle svært viktig. Personell på helsestasjonen og i skolehelsetjenesten trenger økt kompetanse for å forebygge og avdekke vold mot barn. Styrket bemanning setter tjenestene i stand til å fange opp risikoutsatte familier, til å få til hjemmebesøk og til å gi foreldreveiledning. KrF styrker og øremerker 480 mill. kr til økt bemanning på helsestasjon og skolehelsetjenesten i vårt forslag til budsjett. I tillegg foreslår vi økte midler til flere psykologer og jordmødre i kommunene, samt flere vold mot barn-spesialister på barneavdelingene for å styrke arbeidet med å bekjempe vold og overgrep.

Bidrag til legemidler

Regjeringen går inn for en gradvis avskaffelse av bidragsordningen til medisiner på hvit resept. Dette vil ifølge budsjettet gi en innsparing på 10 mill. kroner i 2018. Kuttet betyr i første omgang at ingen nye pasienter skal få bidrag gjennom ordningen. KrF frykter at omleggingen ikke ivaretar alle som trenger offentlig støtte til medisiner de har behov for, og vi foreslår derfor at utviklingen stoppes. Dersom en endring skal foretas, må vi være trygge på at alle de som trenger det er godt ivaretatt.

KrF vil også be regjeringen om en vurdering av nytt akuttbygg ved Sørlandet sykehus HF Kristiansand. Kapasiteten i akuttmottaket er allerede sprengt, og aktiviteten er nesten doblet fra det var nytt i 1990 og fram til nå. Arealknapphet og uhensiktsmessig utforming av lokalene gjør det i dag meget krevende å utføre kvalitetsmessig god behandling av alvorlig syke og skadde pasienter, og det er viktig at Sørlandet sykehus sikres økonomi til å planlegge og finansiere nytt akuttbygg innenfor Sørlandet sykehus HF egne tidsplaner.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Skolehelsetjenesten og helsestasjon	480*
• 500 nye studieplasser sykepleiere, 100 nye studieplasser helsesøstre, 50 nye studieplasser medisin + søknadsbasert ordning for kommunal tilrettelegging for fastlege-, sykehjems- og helsestasjonspraksis	103
• Frivillige og ideelle aktører i helse- og omsorgssektoren	100**
• Sammen IOGT, tilbud til rusavhengige og støtte til å komme ut av rustilværelsen, samt utdeling av mat til rusmiddelavhengige	5
• Jordmortjeneste i kommunene	20
• Fastlegerekuttering: ALIS-VEST-modellen til hele landet	40
• Utredning av ulike modeller for et studium i klinisk medisin, samarbeid mellom SUS, UiS og UiB	5
• Den norske turistforening (folkehelse)	2
• Rusarbeid i kommunene	300***
• Rusomsorg til kvinner og menn i fengsel	5
• Psykologer i kommunene	50
• Vold mot barn-spesialister på alle barneavdelinger. Øremerke personalmidler.	30
• Hindre utvikling av bidrag til legemidler	10
• City Changers, hjelp til sårbare ungdommer i Vest-Agder	1
• Pårørendesenteret i Stavanger	5
• Harry Benjamin ressurscenter	0,5

• Kirkens SOS	0,8
• Redd Barna hjelpelinje for å forebygge overgrep mot barn, pilot	3
• Blå Kors Kompasset: etablere nytt kompass (3,5 mill. kr), styrking (1 mill. kr), forskningsprosjekt (1,2 mill. kr)	5,7
• AKAN	2
• Psykisk helse i skolen: Psykologistudentenes opplysningsarbeid	3
• Tromsøundersøkelsen	4
• Protonsenter, Bergen. Oppstartsbevilgning	5
• Historiske pensjonsutgifter knekkpunkt 2018	8
• ME-forskning	1
• Forandringsfabrikken	2
• Ny senterordning for klinisk helseforskning	5

*Økt bemanning i helsestasjon og skolehelsetjenesten, starte opptrapping mot kvalitetsnorm.
Øremerke 300 mill. kr fra kommunerammen pluss 180 mill. kr i friske midler

**Økning og øremerking av bevilgninger til ideelle og frivillige organisasjoner som driver institusjonsbaserte tjenester og aktivitetstilbud:
Frelsesarmeen Gatehospitalet Oslo 42 mill. kr, Evangeliesenteret 33 mill. kr, Stiftelsen P22 20 mill.kr, Stiftelsen Kraft 2 mill. kr, Sammen om nøden 6 mill. kr, Pårørendesenteret 5 mill. kr, Retretten 4 mill. kr, No Limitation 4 mill. kr, Kirkens Bymisjons Møtestedet 3 mill. kr. Øvrige midler på posten fordeles etter søknad.
Halvparten er øremerking av russatsning i kommunerammen.

***Øremerke 250 mill. kr i opptrappingsplanen fra kommunerammen pluss 50 mill. kr friske midler.

En verdig alderdom

KrF arbeider for en verdig alderdom for seniorene. Det handler om livskvalitet i hverdagen, enten en er i god form eller har store omsorgsbehov. KrF fremmer forslag om bedre kvalitet og kapasitet i eldreomsorgen. Vi foreslår også bevilgninger som sikrer økt pensjon for minstepensjonistene og at de som ønsker det får pensjonsslippen sendt på papir i posten.

Bedre eldreomsorg

Innholdet i omsorgen er avgjørende for livskvalitet, trygghet og verdighet. Eldre som har behov for hjelp skal være trygg på at de får den hjelpen de trenger – når de trenger det. Derfor må løsninger og tiltak tilpasses den enkeltes behov. KrF vil legge til rette for at eldre kan få dekket sine grunnleggende fysiske, psykiske, sosiale og åndelige behov. KrF foreslår en rekke bevilgningsøkninger til gode tiltak for økt livskvalitet for eldre, blant annet til Livsglede for eldre, Aktivitetsvenn og Røde Kors' besøkstilbud. KrFs satsing på økt kapasitet i helseutdanningene vil ha stor betydning for kvaliteten i eldreomsorgen, uansett boform. KrF mener regjeringen bør avslutte forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene.

Styrke bemanning og kompetanse i helse- og omsorgstjenestene

Pleietrengende blir sendt hjem tidligere fra sykehus og behovet for medisinsk kompetanse og oppfølging er stort i kommunene. KrF foreslår ytterligere 100 mill. kr til økt legedekning i sykehjem og styrket grunnbemanning i omsorgstjenestene. KrF vil innføre en minstenorm for bemanning og kompetanse i sykehjem og hjemmetjenester basert på helse- og omsorgsbehov. Vi trenger flere ansatte i eldreomsorgen. Det er ikke alt som kan effektiviseres. Du kan ikke be de ansatte løpe smartere. KrF mener vi trenger en bemanningsnorm for å sikre nok ansatte, slik at de har tid og mulighet til å dekke både de fysiske, psykiske, sosiale, åndelige og kulturelle behovene samtidig. Blant annet derfor foreslår vi i budsjettet flere studieplasser i sykepleierutdanningen og en rekrutteringssatsing for flere leger i kommunene.

Sykehjemsplasser

Regjeringen tilrettelegger for 1800 flere sykehjemsplasser i 2018. KrF mener det er bekymringsverdig at det ikke ser ut til at regjeringen tar innover seg at vi må ruste oss for at vi blir flere eldre og at det garantert blir økt behov for flere sykehjemsplasser. KrF mener investeringstilskuddsordningen fra 2021 også må gi kommunene tilskudd til videreutvikling av eksisterende sykehjemsplasser. KrF forutsetter at regjeringen kommer tilbake til Stortinget i Revidert nasjonalbudsjett dersom det viser seg at det er større behov for plasser i 2018.

Demens

Regjeringens forslag legger til rette for 350 nye dagaktivitetsplasser for personer med demens i 2018. KrF foreslår en økning på ytterligere 100 mill. kroner. Det muliggjør flere plasser og en økning av den statlige andelen. For å sikre tilstrekkelig utbygging av tilbudet til hjemmeboende med demens ber vi regjeringen om å vurdere å øke den statlige andelen av tilskudd til etablering av slike plasser fra 30 til 50 prosent. KrF foreslår 4 mill. kroner til tiltaket Aktivitetsvenn i regi av Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Hjemmebesøk i alle kommuner

Hjemmebesøk kan gi trygghet for den enkelte og forebygge dårlig helse. KrF vil ha på plass forebyggende hjemmebesøk som et tilbud til alle 75-åringer og foreslår 25 mill. kroner til etablering av en statlig tilskuddsordning.

Seniorsentrene

KrF forslår ytterligere 10 mill. kroner til seniorsentre og aktivitetstilbud til seniorer. Seniorer er en stor gruppe, og det er viktig at seniorsentrene og andre aktivitetstilbud for eldre utvikles kontinuerlig.

Omsorg ved livets slutt

KrF vil ikke åpne for aktiv dødshjelp. Vi vil i stedet tilrettelegge for livshjelp på slutten av livet, med vekt på god omsorg, lindrende behandling og god ivaretagelse av alvorlig og syke døende, både fysisk, psykisk og åndelig. KrF vil styrke den helhetlige omsorgen for personer som er alvorlig syke og døende, blant annet ved å øke bevilgningen til Verdighetssenteret som bidrar til å styrke den akuttmedisinske kompetansen i primærhelsetjenesten, og særlig gir verdighet i livets siste fase. Som følge av KrFs representantforslag om livshjelp ved livets slutt er det igangsatt et utredningsarbeid (NOU) hvor det helhetlige tjenestetilbudet til alvorlige syke og døende gjennomgås. Utredningen er varslet ferdigstilt i desember.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Dagtilbud til demente	100
• Økt legedekning i sykehjem og styrket grunnbemanning i omsorgstjenestene	100
• Fastlegerekuttering til hele landet	40
• Forebyggende hjemmebesøk for 75-åringer (50 pst statlig tilskudd)	25
• Videreutvikling av seniorsentre og aktivitetstilbud til seniorer	10
• Aktivitetsvenn	5
• Røde Kors besøkstjeneste	4
• Livsglede for eldre	3
• Verdighetssenteret i Bergen. Akuttmedisinsk eldreomsorg.	2
• Informasjon om pensjonsutbetaling pr post, for de pensjonistene som ønsker det	30
• Øke pensjonen for enslige alderspensjonister med minstepensjon med 4000 kroner fra 1.9.2018	76

Arbeid og velferd

KrF vil ha flest mulig i arbeid. Derfor øker vi lærlingtilskuddet og foreslår flere tiltaksplasser og studieplasser. KrF vil prioritere tiltak som gjør livet bedre for barn i lavinntektsfamilier, og vi vil øke minstepensjonen for enslige minstepensjonister. Vi frykter at regjeringens forslag om kutt i dagpengeordningen kan skyve ledige lenger unna arbeidsmarkedet og går imot dette. Vi vil heller ikke støtte kuttet i bidragsforskuddet til enslige forsørgere.

Flere i arbeid

Syssettingsandelen har falt over lengre tid. Situasjonen er særlig alvorlig for mange unge. Vi vil øke lærlingtilskuddet til nivået for en skoleplass i videregående opplæring, for hjelpe flere unge inn i arbeidslivet. Vi foreslår 1000 flere plasser for personer med nedsatt arbeidsevne og 200 flere plasser til varig tilrettelagt arbeid. Videre foreslår vi flere studieplasser for sykepleiere, helsesøstre, leger og innen IKT.

Regjeringens forslag om å kutte i dagpengeordningen får ikke KrFs støtte. Vi frykter at forslaget vil øke presset på andre ytelser, som sosialhjelp eller arbeidsavklaringspenger. Resultatet kan fort bli at flere skyves lenger unna arbeidsmarkedet. Gruppen som ville miste retten til dagpenger med regjeringens forslag er trolig mennesker som allerede har ganske lave utbetalinger og som allerede har en økonomisk motivasjon for å komme i arbeid.

Regjeringen signaliserer i proposisjonen fra Arbeids- og sosialdepartementet at den ønsker å følge mindretallets anbefaling i hjelpemiddelutvalget, om å overføre mer ansvar for hjelpemidlene fra stat til kommune. KrF vil ikke støtte en slik omlegging.

Enslige minstepensjonister

Mange enslige minstepensjonister har svært lav inntekt. For å sikre bedre levekår for eldre som har en inntekt under fattigdomsgrensen, øker KrF minstepensjonen med om lag 4 000 kr for enslige minstepensjonister. Vi vil også at pensjonister som ønsker det, får pensjonsslippen på papir. Dette er særlig viktig for minstepensjonister, som har behov for slippen som dokumentasjon for å få legemidler uten egenandel på apoteket.

Pleiepenger

KrF mener det er et politisk ansvar å legge til rette for at barn og familier med ekstra utfordringer får den støtten de trenger. Derfor vil KrF ha en bedre pleiepengeordning. Vi er glade for at et samlet storting nå har bedt regjeringen komme til Stortinget med forslag om endringer i pleiepengeordningen som sikrer mer økonomisk trygghet og forutsigbarhet for foreldre med pleie- og omsorgsoppgaver. De endringene i pleiepengeordningen som ble vedtatt i vår og som KrF ikke stemte for, trer nå i kraft, og KrF mener at vi derfor er nødt til å se på hvilke endringer vi kan få til i budsjettet for 2018 før det vedtas. Vi vil foreslå at det gis 100 prosent kompensasjon for hele femårsperioden, i stedet for 66 prosent som ble vedtatt i vår. Vi har stilt budsjettsspørsmål om andre endringer uten å få svar fra departementet. Vi vil derfor komme tilbake til andre forbedringsforslag når vi har mer informasjon.

Barn som vokser opp i familier med lave inntekter

Stadig flere barn lever i familier med vedvarende lave inntekter. Det er uakseptabelt. Skal vi klare å bekjempe fattigdom i vårt eget land, er det avgjørende å sikre tiltak for utsatte familier. Økt engangsstønad vil bety mye for mange lavinntektsfamilier.

Barnehagen og skolen utgjør en stor og viktig del av barnas liv. KrF vil øke kvaliteten i barnehagen og sikre nok voksne og flere barnehagelærere. Vi vil at flere barn skal få mulighet til å gå i barnehagen ved å utvide ordningen med redusert foreldrebetaling, slik at også barn med foreldre som til sammen tjener opptil 600 000 kr skal betale mindre. KrF vil sikre at barna blir sett og fulgt godt opp ved å øke lærertettheten.

KrF foreslår å øke bevilgningen til tilskuddsordningen som skal forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge. Vi øker også bevilgningen til tilskuddsordningen for barn i storbyer. KrF foreslår at enda flere barn skal få ferietilbud gjennom Ferie for alle, og vi foreslår økt støtte til organisasjoner som utfører viktig arbeid blant barn gjennom å øke den nasjonale tilskuddsordningen mot barnefattigdom, herunder økt støtte til Barnas stasjon og FRI. KrF øker kapasiteten i familievernet og vil på den måten bidra til å bedre levekårene for barn i vanskeligstilte familier. KrF vil øke den tidlige innsatsen til barn av rusmisbrukere og psykisk syke, og til førstegangs fødende foreldre i en risikosone.

Mange barne- og ungdomsorganisasjoner gjør en uvurderlig innsats for vanskeligstilte, og KrF mener grunnstøtten til disse organisasjonene må økes. KrF mener bevilgningene til barnevernet i Oslo og annet kommunalt barnevern må økes. Vi foreslår at mer midler brukes til rekruttering av fosterhjem slik at barn ikke blir stående i kø for å få et hjem. For KrF er det også viktig å sikre videre drift og full dekning på de ideelle foreldre- og barnesentrene.

KrF prioriterer:

	mill. kr
• Økt lærlingtilskudd	123
• 1000 flere tiltaksplasser	129
• 200 flere plasser for Varig tilrettelagt arbeid	30,6
• Gå imot regjeringens kutt i dagpengeordningen	305
• Gå imot regjeringens kutt i bidragsforskuddsordningen for enslige forsørgere	50
• Prisjustere hjelpestønad, grunnstønad m.m.	37
• Bedre ordningen med lese- og skrivehjelp for synshemmede	8
• Frivillige organisasjoners fattigdomstiltak for barn og unge	10
• 4000 kroner i økt minstepensjon for enslige minstepensjonister	76
• Prisjustere barnetrygden	300
• Redusert foreldrebetaling for alle familier med inntekt under 600 000 kr	59
• Øke tilskudd til barn i storbyer	5
• Økt nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom, herunder økt støtte til Barnas stasjon, Ferie for alle og FRI	30
• Økning til utvikling i kommunene, foreldrestøtte. Tidlig hjelp til barn av rusmisbrukere og psykisk syke	10
• Økt nasjonal grunnstøtte til barne- og ungdomsorganisasjonene	10
• Nurse Family Partnership-programmet økes, hjelp til førstegangs fødende foreldre i risiko	5

Internasjonal utviklingspolitikk

KrF foreslår å øke bistanden med en halv mrd. kroner, og legger opp til et langt mer fattigdomsorientert budsjett der særlig kampen mot fattigdom i Afrika sør for Sahara prioriteres. Sivilt samfunn, matvaresikkerhet, klimatilpasset landbruk og økt faglig samarbeid er ellers de største satsingsområdene.

Langsiktig bistand til de fattigste landene

KrF foreslår å øke Utenriksdepartementets del av bistandsbudsjettet med 529 mill. kroner, slik at bistandsrammen totalt – inklusive regnskogssatsingen – tilsvarer ca. 1,01 prosent av forventet BNI i 2018.

OECDs Development Cooperation Report 2017 viser at andelen av Norges bistand som går til de fattigste landene er på vei ned. Andelen falt fra 30 prosent til de minst utviklede landene i 2011, til 20 prosent i fjor. Norge er ikke inne på OECDs liste av land som gir den største andelen av sin bistand til de fattigste landene, i motsetning til de andre nordiske landene som alle er blant de ti fremste. Heller ikke i årets budsjettforslag legger regjeringen opp til å øke fattigdomsorienteringen av norsk bistand. Afrika sør for Sahara, hvor 30 av de 47 minst utviklede landene befinner seg får der en realnedgang, mens bistanden til Asia, Midtøsten og Nord-Afrika øker med om lag 30 prosent.

KrF vil snu denne utviklingen, og prioriterer en kraftig opptrapping av langsiktig utviklingsbistand til land i Afrika sør for Sahara. KrF foreslår å øke regionbevilgningen til Afrika med 500 mill. kroner.

Sivilt samfunn

Regjeringen foreslår å redusere støtten til sivilt samfunn med 48 mill. kroner. Det sivile samfunn og sivilsamfunnsarbeid er en grunnleggende drivkraft for demokrati og menneskerettigheter. Satsing på frivillige organisasjoner er effektiv bistand som KrF prioriterer høyt. KrF foreslår derfor å sette av 150 mill. kr. ekstra til bistand via sivilsamfunnsorganisasjoner. Videre vil KrF bevilge 12 mill. kr. til demokratistøtteordningen i tråd med evalueringen av ordningen i 2014 som konkluderte med et behov for en utvidelse og økonomisk opptrapping. KrF vil styrke informasjonsstøtten som skal bidra til økt kunnskap og demokratisk deltakelse i utviklingspolitiske prosesser, og støtter ikke regjeringens innføring av en 10 prosent egenandel da dette vil kunne ramme mindre organisasjoner og særlig barne- og ungdomsorganisasjoner hardt.

Klimatilpasset landbruk

Etter tiår med nedgang i antall mennesker som sulter, melder FN at antallet nå øker. Det er 38 millioner flere som sulter enn i 2015, og flere land i Afrika står på randen av hungersnød. Krig, konflikt og klimaendringer, er de viktigste årsakene. Det er særlig barna som rammes hardt. Nok og næringsrik mat er en forutsetning for både god helse og evne til å lære. Nesten halvparten av dødsfall blant barn under fem år er knyttet til sult. Klimatilpassing av landbruket er derfor avgjørende. Verdensbanken har anslått at investeringer i landbruk er dobbelt så effektivt for å bekjempe fattigdom som satsing i andre sektorer. KrF prioriterer derfor matvaresikkerhet og klimatilpasset landbruk og øker bevilgningen med 75 mill. kroner.

Kunnskapsbanken

Mange fattige land etterspør rådgivning og eksperthjelp mer enn bistandspenger. Dette vil være viktig for å styrke næringsliv og statlige kjernefunksjoner som kan bidra til at samarbeidslandene på sikt klarer seg uten bistand. Regjeringen foreslår etter initiativ fra KrF å opprette en *Kunnskapsbank* i Norad for å styrke arbeidet med faglig samarbeid, men legger i liten grad inn penger til dette viktige arbeidet. KrF vil styrke faglig utviklingssamarbeid, og foreslår å bevilge 100 mill. kroner ekstra til det. I tillegg til programmene *Olje for Utvikling*, *Fisk for Utvikling* og *Likestilling for Utvikling* vil KrF støtte et nytt program *Landbruk for Utvikling*. KrF vil også sikre økt støtte til programmet «Skatt for Utvikling» for å bidra til å mobilisere landenes egne ressurser gjennom skatteinntekter.

FN

Stabile kjernebidrag til FN-institusjonene er viktig for å nå de mest utsatte gruppene i verden. KrF foreslår å øke bevilgningen til FNs barnefond (UNICEF) med 70 mill. kroner, FNs utviklingsprogram UNDP og Verdens Matvareprogram (WFP) med 20 mill. kroner hver og FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) med 10 mill. kroner.

Menneskerettigheter

Konflikter og brudd på menneskerettighetene er i mange fattige land en viktig hindring for utvikling og varig bekjempelse av fattigdom. Vi ser også at forfølgelse av religiøse minoriteter er økende og at trosfriheten er under press flere steder. KrF foreslår å øke bevilgningen til arbeid for å sikre menneskerettighetene med 20 mill. kroner.

Bedre bistand

Forvaltningskapasiteten i NORAD er bygd ned over lang tid, noe som fører til at departementet og NORAD mister verdifull kompetanse. Til tross for at forvaltningen av de store bistandssatsingene på helse og utdanning er overført til Norad, foreslås det fra regjeringens side et reelt kutt i bevilgningen til NORAD i neste års budsjett. NORAD er viktig for å sikre god fagkunnskap og kvalitetssikring av norsk utviklingssamarbeid. Derfor foreslår KrF å øke støtten til NORAD med 30 mill. kroner. Det er også viktig å styrke den utviklingspolitiske kompetansen ved ambassadene i viktige partnerland.

Langsiktig utviklingsforskning er viktig for å sikre gode kunnskapsmiljøer på utviklingsfeltet. KrF foreslår derfor å styrke bevilgningen med 39 mill. kroner, hvorav 12 mill. kroner øremerkes langsiktig utviklingsforskning gjennom Forskningsrådets NORGLOBAL-program. KrF legger dermed opp til en betydelig styrking av bistandsforvaltningen, evaluering og utviklingsforskning for å sikre bistandens kvalitet, økt effektivitet og bygge nødvendig forvaltningskapasitet.

KrF prioriterer:

	mill. kr
• Regionbevilgning for Afrika	500
• Sivilt samfunn	150
• Matvaresikkerhet og klimatilpasset landbruk	75
• Kunnskapsbanken, faglig samarbeid	100
• Utviklingsforskning	39
• Flere utviklingsfaglige rådgivere ved ambassader i Afrika sør for Sahara	15
• Direktoratet for utviklingssamarbeid NORAD	30

• Næringsutvikling	30
• Innsats for å sikre menneskerettighetene	20
• FNs barnefond (UNICEF)	70
• FNs utviklingsprogram (UNDP)	20
• Verdens Matvareprogram (WFP)	20
• FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	10

Flyktninger, innvandring og integrering

Barn på flukt er i en svært sårbar situasjon og må behandles på en verdig og god måte. KrF foreslår derfor å gi barnevernet ansvar for 15 år gamle asylsøkere, samt en styrking av den barnefaglige kompetansen i hele asylkjeden og legge til rette for alternativer til fengsling av barn. KrF prioriterer videre å styrke integreringen gjennom økt midler til frivillige organisasjoners integreringsarbeid.

Enslige mindreårige asylsøkere

Barn som må flykte fra krig i sitt hjemland er en sårbar gruppe som trenger like god omsorg og oppfølging som norske barn. KrF foreslår derfor å overføre ansvaret for asylsøkere mellom 15 og 16 år til barnevernet, for på sikt å gi barnevernet ansvar for alle enslige mindreårige asylsøkere. I tillegg foreslår vi å styrke den barnefaglige kompetansen i hele asylkjeden. Asylmottak for barn mellom 15 og 18 år, er unntatt fra bemanningsnormer og krav til kompetanse. KrF foreslår å styrke bo- og omsorgstilbudet for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år med 100 mill. kroner.

Barnefamilier i mottak

Livsoppholdssatsen til barnefamilier som bor på asylmottak har et tak på 10.000 kr. per måned. Dette rammer enkelte familier svært hardt. Det bidrar til økt barnefattigdom og hindrer deltakelse og integrering, og da spesielt for barna. KrF foreslår derfor å reversere dette kuttet som ble innført for inneværende år ved å fjerne taket på livsoppholdstønden til barnefamilier.

Alternativ til fengsling av barn

KrF mener at barn ikke skal fengsles på Trandum. KrF mener derfor at alternativer til fengsling av barn bør intensiveres. KrF foreslår midler til et eget utreisesenter for barnefamilier for å unngå internering/fengsling av barn på Trandum.

Kvoteflyktninger

Det har aldri før vært flere mennesker på flukt i verden. Antall asylsøkere til Norge har gått mye ned de senere år, og kommunene har påpekt at de ønsker å bosette flere asylsøkere. Både kapasitet og god kompetanse er opparbeidet i kommunene. KrF mener derfor at Norge må ta et større ansvar for å avhjelpe dagens flyktningsituasjon, både ved å hjelpe i nærområdene og her hjemme. KrF mener at det er naturlig at Norge, i en periode med lavere asylankomster, øker antallet kvoteflyktninger med 1500 sammenlignet med regjeringens forslag.

Frivillige organisasjoner

Frivillige organisasjoner gjør en unik innsats i integreringsarbeidet. De er i seg selv en god integreringsarena for å mobilisere gode krefter til å bidra med hjelp, støtte og opplæring til de nyankomne. KrF forslår å reversere kutt til frivillighetskoordinatorer i asylmottak. KrF foreslår derfor å øke støtten til frivilliges arbeid i asylmottak og kommunene, blant annet til Organisasjonen Selvhjelp for Innvandrere og Flyktninger (SEIF), KIAs språkopplæringsprogram, Peacepainting og «Søster til Søster»-prosjektet i regi av Kirkens bymisjon i Trondheim. I tillegg foreslås økte rettshjelpsmidler til Norsk Organisasjon for Asylsøkere.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Overføre ansvar for enslige 15 år gamle asylsøkere til barnevernet:	32,6
• Styrke barnefaglig kompetanse og bemanning i asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 - 18 år:	50
• Styrke barnefaglig kompetanse i hele asylforvaltningen:	20
• Stønad til barnefamilier i mottak (reversere kutt):	5,9
• Oppstart prosjekt med et eget utreisesenter for barnefamilier:	10
• Reversere avvikling av frivillighetskoordinatorer i asylmottak:	13
• Styrke tilskudd til aktivitetstilbud til barn i asylmottak:	5
• 1500 flere kvoteflyktninger:	196
• Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet, SEIF, KIA, Peacepainting, Kirkens Bymisjon:	12
• Frivillige organisasjoner til integreringstiltak i kommuner og asylmottak:	19,5
• Midler til videre drift av flerspråklig nyhetskanal - TV2 skole:	3

Miljø og klima

Klima- og miljøutfordringene er en av vår tids største utfordringer. Vi har en stor jobb å gjøre, både internasjonalt og nasjonalt. I fjor fikk vi på plass en klimalov, men i statsbudsjettet må innsatsen forsterkes hvert år. I klima- og miljøpolitikken prioriterer KrF fortsatt et grønt skatteskifte, skogvern, naturmangfold, vannressursforvaltning og kunnskap.

Miljøvennlige avgifter

Avgiftene må brukes aktivt som miljø- og klimapolitisk virkemiddel. Dette har ligget til grunn for KrFs klimapolitikk i en årrekke. Avgiftene på det som forurenses, må gradvis strammes til for å stimulere til overgang til miljøvennlige alternativer. KrF mener at forutsigbarhet er viktig på avgiftssiden, og viderefører i dette budsjettet linjen fra KrFs tidligere alternative budsjett om en gradvis og jevn opptrapping av miljøavgifter.

Karbonfangst og lagring (CCS)

Regjeringens forslag til budsjett har skapt usikkerhet rundt satsingen på karbonfangst og lagring av karbon (CCS). KrF mener dette er alvorlig i den fasen vi er i nå, når konseptstudiene skal slutføres. KrF har derfor økt posten med 160 mill. kr, slik at bevilgningen videreføres frem til revidert budsjett. Regjeringen opplyser i sitt budsjettforslag at de vil komme tilbake til Stortinget med et helhetlig fremlegg om arbeidet med fullskala CO₂-håndtering i Norge, etter at resultatene fra konseptstudiene på fangst er gjennomgått. KrF mener det er viktig at saken kommer til Stortinget tidlig nok til at denne kan behandles før revidert budsjett, for å sikre nødvendig fremdrift i disse prosjektene. CCS vil være et nødvendig verktøy for å holde global oppvarming innenfor de vedtatte målene. CCS representerer også store muligheter for norsk næringsliv.

Klimasats – innsats i kommunene

Svært mye av klimainnsatsen må gjøres i kommunene. Det rapporteres om sterkt engasjement og gode resultater av bevilgningen over den såkalte «Klimasats-posten». KrF vil øke denne satsingen med 50 mill. kroner.

Flom- og skredsikring

KrF mener det er feil å kutte i tilskuddene til flom- og skredsikring i en tid da vi kan forvente mer nedbør og ekstremvær. KrF foreslår derfor å øke tilskuddet med 111 mill. kroner. Vi foreslår i tillegg et økt tilskudd på 6 mill. kroner til flomsikring i Telemarkskanalen.

Isavhengige pattedyr

Norge har som arktisk nasjon et særlig ansvar for et av de områdene på kloden der klimaendringene rammer hardest. Vi trenger å vite mer om klimaendringenes virkning på isavhengige pattedyr. KrF foreslår å styrke feltet med 5 mill. kroner.

Petroleum

KrF velger også i dette budsjettet å redusere bevilgningene til skyting av seismikk. Etter flere omfattende konsesjonsrunder er det nødvendig å vurdere hvor ekspansiv oljepolitikk Norge skal føre i møte økende behov for å kutte i klimagassutslippene. KrF foreslår også å trekke Norge ut av oljeutvinningen på islandsk sokkel.

Kunnskap og kartlegging

Kunnskap om naturen og sammenhengene i naturen er viktig for god og riktig forvaltning. Det må tidlig skapes bevissthet, og KrF vil styrke bevilgningene til den naturlige skolesekken med 1 mill. kroner.

Det haster med fullføringen av økologisk grunnkart, slik at vi vet hvor de verdifulle artene og naturtypene er, og kan drive god kunnskapsbasert arealforvaltning. KrF mener det er lite fremtidsrettet av regjeringen å kutte i dette arbeidet, og vi foreslår en økning på 20 mill. kroner.

Artsmangfold

Flere arter, også i Norge er truet, og derfor vil KrF øke bevilgningene til «truede arter og naturtyper» med 10 mill. kroner. Det særdeles viktige Runde miljøsentere får 1 mill. kroner ekstra i KrFs budsjettforslag.

KrF har i lang tid sett at mange av de pollinerende insektene har problemer av flere årsaker. En av årsakene er mangel på tilgang på blomstrende planter gjennom hele sesongen. Vi har tidligere fått Stortinget med på å pålegge regjeringen å utarbeide en helhetlig strategi for feltet, og venter utålmodig på den. Et av tiltakene vi foreslår i budsjettet for 2018 er økning i bevilgningene til utvalgte kulturlandskap med 10 mill. kroner.

Myr og våtmarksområder spiller en viktig rolle både som leveområde for mange arter, men også som flomdemper og vannmagasiner. Vi foreslår styrking av arbeidet med restaurering av myr med 4 mill. kroner. Vannmiljøtiltak styrkes i KrFs budsjett med 30 mill. kroner.

Skogen er et viktig levested for svært mange arter. KrF vil ha et aktivt og levende skogbruk, men en del områder må sikres som verneområder. Det frivillige skogvernet har vært en suksess. KrF reagerer sterkt på at regjeringen demper framdriften av skogvernet i forhold til inneværende års budsjett. Det trengs en fortsatt opptrapping av disse midlene, og KrF styrker posten med 75 mill. kroner i vårt alternative budsjett.

Marin forsøpling

Et av de store forurensingsproblemene som vi altfor sent har grepet fatt i, er marin forsøpling. Livet i havet trues av enorme mengder avfall, og særlig plastavfall. Vi øker denne budsjettposten med 10 mill. kroner utover regjeringens forslag.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Flom- og skredforebygging	111
• Flomsikring i Telemarkskanalen	6
• CCS (Karbonfangst og -lagring)	160
• Den naturlige skolesekken	1
• Økologisk grunnkart	20
• Skogvern	75
• Restaurering av myr og annen våtmark	4
• Klimasats	50
• Tilskudd til vannmiljøtiltak	30
• Friluftsmål	3
• Flere utvalgte kulturlandskap	10

• Truede arter og naturtyper	10
• Runde miljøsender	1
• Polarinstituttet, forskning isavhengige pattedyr	5
• Spesielle driftsutgifter (seismikk)	-20
• Avvikle Norge si deltaking i utvinning av fossil energi på Island	-29

Se skatte- og avgiftskapitlet for miljøavgifter.

Distrikt

God distriktpolitikk er å legge til rette for å bo, arbeide, drive næring og ha et likeverdig tjenestetilbud i hele landet. Vi står på trappene til en regionreform, som har som hovedsiktemål å bygge sterke regioner som kan bygge videre på sine styrker. Likevel foreslår regjeringen i sitt forslag til statsbudsjett nok en gang å kutte kraftig i viktige distriktpolitiske virkemidler.

Regional utvikling

KrF vil bygge fylkeskommunenes verktøykasse større, ikke mindre. Derfor vil vi øke bevilgningen til regional utvikling, de såkalte RUP-midlene, med 200 mill. kroner. Vi styrker også posten for bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger med 50 mill. kroner. Det er viktige «settepoteter» for å sikre innovasjon og nyskaping.

Tapskompensasjon til fylkeskommunene

Inntektssystemet for fylkeskommunene slår uheldig ut, særlig for fylker med mange båt- og fergearter og spredt bosetting. Sogn og Fjordane, Nordland og Troms kommer særlig dårlig ut. KrF foreslår å sette av 60 mill. kroner til tapskompensasjon til fylkeskommunene nok en gang.

Helse over hele landet

KrF mener vi må sikre likeverdige helsetjenester i hele landet. KrF satser offensivt på skolehelse og helsestasjonene, og foreslår ytterligere 480 mill. kroner øremerket til formålet i 2018. KrF foreslår flere studieplasser for sykepleiere, helsesøstre og leger, samt ordninger for mer praksis i den kommunale helsetjenesten. I dag opplever mange distriktskommuner at det er vanskelig å dekke fastlegebehovet for innbyggerne, og vi vet at fastlegene ikke klarer å overholde frister og krav. KrF har fått gjennomslag for en evaluering av fastlegeordningen og foreslår konkrete tiltak i budsjettet for 2018 for å øke rekrutteringen av fastleger. KrF foreslår ytterligere 20 mill. kroner til jordmortjenesten i kommunene, samt 100 mill. kroner til økt legedekning i sykehjem og styrket grunnbemanning i omsorgstjenestene.

Utjevning av nettariffer

Regjeringen foreslår i budsjettforslaget å fjerne tilskuddet til utjevning av nettariffer. KrF er uenig i dette og foreslår 30 mill. kroner på posten i påvente av en helhetlig ordning for utjevning av nettariffene i Norge.

Digitalisering

KrF vil at husstander og næringsaktører over hele landet skal ha tilbud om bredbånd med god kvalitet. Derfor gir vi tilskudd til utbygging av bredbånd i geografiske områder der det ikke er kommersielt grunnlag for investeringer. I dette budsjettet dobler vi tilskuddet til utbygging av bredbånd i distriktene.

Nærbutikker

KrF vil øke bevilgningene til Merkurprogrammet, som sikrer flere nærbutikker i distriktene.

Borteboerstipendet

KrF vil at unge skal kunne bo hjemme hvis de ønsker det, og vil beholde dagens avstandsgrense (40km) for borteboerstipend.

Trygghet

Regjeringen har i sitt forslag til statsbudsjett ikke bevilget midler til å ansette politistudenter som blir ferdig på Politihøgskolen våren 2018. KrF legger inn 195 mill. kr for å sikre alle 2018-studentene jobb og sikre bemanning i distriktene. KrF foreslår i alternativt budsjett å utvide Vik fengsel i Sogn og Fjordane med 30 lukkede plasser. Dessuten legger vi til rette for en pilot av Statens Barnehus i Sogn og Fjordane.

Ressurskrevende tjenester

I regjeringens budsjettforslag økes innslagspunktet for den statlige medfinansieringen av ressurskrevende tjenester med 50.000 kroner ut over den anslåtte lønnsveksten. Dette kan resultere i at kommuner får problemer med å gi hardt trafikkskadde, personer med nedsatt funksjonsevne og andre den hjelpen de trenger. KrF foreslår reversering av regjeringens svekkelse av ordningen. Det er uverdig at det skal kuttes i tjenestene til de mest sårbare. En gjennomføring av regjeringens forslag ville også svekket kommunenes satsinger på andre områder.

Jordbruk og fiske

Familielandbruket har vært viktig for norsk matproduksjon gjennom generasjoner. Dersom vi skal nå målet om økt matproduksjon, må hele landet tas i bruk. Vi trenger også innovative bønder som ser muligheter og ønsker å investere i gårdsvirksomhet. KrF foreslår flerårig investeringsfond for omstillinger i landbruket ved strammere melkemarked og vil at melkebruk med 15 – 30 kyr skal gis prioritet. Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere er viktig, og det samme er tilskudd til drift av velferdsstasjoner for fiskere i regi av Fiskarlaget og Den Indre Sjømannsmisjon.

Brannsikring middelalderkirker

Mange distriktskommuner har verneverdige middelalderkirker med både store vedlikeholdskostnader og store brannsikringskostnader. Stavkirkene har fått et løft, men nå gjenstår steinkirkene fra middelalderen. KrF vil sette av 10 mill. kroner til brannsikring av disse. KrF har også tatt til orde for at staten må ta en større del av vedlikeholdsansvaret, og avventer utålmodig regjeringens oppfølging av et stortingsvedtak om å se på en ordning for dette.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Regionale utviklingsmidler	200
• Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger	50
• Tapskompensasjon til fylkeskommuner	60
• Merkurprogrammet	10
• Utjevning av nett-tariffer	30
• Bredbånd i distriktene	71
• Pilot barnehus Sogn og Fjordane	2
• Vik fengsel	20
• Flere politistillinger i hele landet	195
• Ressurskrevende tjenester, refusjonsordningen	300
• Investeringsfond for omstilling av melkebruk	150
• Sikkerhetsopplæring for fiskere	2,2

- Velferdstasjoner for fiskere 2,2
- Brannsikring av middelalderkirker 10
- Beholde dagens avstandsgrense (40km) for borteboerstipend 21,2
- 15 desentraliserte studiepl. i vestlandsregionen innen sykepleie ved VID 0,5

Næring

Verdiskaping trygger velferden. KrF prioriter økt satsing på forskning og utvikling i alternativt budsjett. Videre foreslås det et investeringsfond som avbøtende tiltak for bortfall av eksportsubsidiene i melkesektoren. KrF prioriterer også rekruttering og sikkerhet i fiskerinæringen og fortsatt satsing på fiskerihavner.

Investeringsfond for konvertering av fjøs fra melkeproduksjon til ammeku

I tillegg til de ordinære behovene for fornying av driftsbygningene i næringen, vil de nylige endringer i de handelspolitiske rammevilkårene tvinge fram ytterligere behov for omstillinger i melkeproduksjonen. Bortfall av eksportstøtte og økte tollfrie kvoter på ost og kjøtt vil med varig virkning redusere markedsgrunnlaget for norsk grovfôrbasert matproduksjon, og redusere areal i drift og verdiskaping både på kort og lang sikt. Da Stortinget tidligere i år behandlet den siste avtalen om økt handel med landbruksvarer i henhold til EØS-avtalens artikkel 19, vedtok Stortinget å be regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2018 fremme kompensere tiltak for det tap produsenter får ved bortfall av markedsandeler i forbindelse med avtale etter EØS-avtalens artikkel 19 og utfasing av eksportsubsidier. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2018 ikke etterkommet Stortingets vedtak, og KrF foreslår derfor et omstillingsfond på 150 mill. kroner. Fondet skal benyttes som investeringstilskudd til brukere som må foreta store omstillingsinvesteringer på grunn av endringene i de handelspolitiske rammevilkårene. Ved tildeling av investeringstilskudd skal det legges vekt på at det omstilles til produksjoner med godt markedsgrunnlag, som storfekjøtt, og at omstilling for melkebruk med 15 – 30 kyr prioriteres. Fondsmidlene skal forvaltes sammen med og etter samme regelverk som IBU-midlene, og kan overføres. KrF mener også at det vil være aktuelt med ytterligere bevilgninger i senere budsjetter ettersom man ser utviklingen i næringen.

Støtte til organisasjoner

KrF er sterkt uenig i regjeringens forslag til kutt i støtte til organisasjoner innenfor landbruks- og matområdene. KrF er ikke enig i at *«Drifta av frivillige organisasjonar bør skje sjølvstendig, og ikkje vere avhengig av årlege statlege overføringar. Landbruks- og matdepartementet legg difor opp til å avvikle ordninga.»* KrF mener organisasjonene gjør et verdifullt arbeid og foreslår derfor at støtten videreføres og økes. Både innen opplysnings- og rekrutteringsvirksomhet er disse organisasjonene viktige aktører som trenger stabile rammevilkår.

Sikkerhet og rekruttering i fiskerinæringen

Regjeringen har igjen kuttet støtten til Sett sjøbein, samt tilskuddet til sikkerhetsopplæring og velferdstasjoner for fiskere. KrF er uenig i disse kuttene og foreslår å opprettholde tilskuddene.

Økt innovasjon

KrF foreslår forbedringer i SkatteFUNN-ordningen gjennom å øke maks timesats fra 600 til 800 kroner. Videre foreslår KrF å øke tilskuddet til Bioøkonomiordningen til Innovasjon Norge med 20 mill. kroner, og tilskuddet til Innovasjonspartnerskap med 20 mill. kroner. Det foreslås også en økning på 5 mill. kroner til utviklingsfondet for skogbruket.

Fiskeri

For å sikre bærekraftig forvaltning og stabile kvoter innen fiskeri, foreslår KrF at tilskuddet til bestandsforskning økes med 15 mill. kroner. Videre økes tilskuddet til fiskerihavner med 32 mill. kroner på Samferdselsdepartementets budsjett.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Innovasjonspartnerskap	20
• Bioøkonomiordningen	20
• Sett sjøbein	2,5
• Tilskudd til sikkerhetsopplæring av fiskere	2,2
• Tilskudd til velferdsstasjoner	2,2
• Støtte til organisasjoner på LMDs budsjett	35
• Investeringsfond for konvertering av fjøs fra melkeproduksjon til ammeku	150
• Tilskott til Utviklingsfondet for skogbruket	5
• Bestandsforskning på kommersielt viktige arter (Havforskningsinstituttet)	15
• SkatteFUNN: Øke maks timesats fra 600 til 800 kroner	440
• Fiskerihavner, herunder Gjøvsund Hamn (10 mill); kommunalt fiskerihavntiltak, Skjervøy (2 mill)	32

Transport og kommunikasjon

Trygge veier er viktig for folk og næringsliv i hele landet. Sikkerheten må styrkes og rasfare reduseres. Jernbanen skal forbedres gjennom reformer og økte bevilgninger. I dette budsjettet styrkes punktligheten på jernbanen, den nasjonale TT-ordningen utvides, bredbånd i distriktene bygges videre ut, og det skal bygges flere og bedre gang- og sykkelveier i en sterkere satsing på trafiksikkerhet.

Tilrettelagt transport

Den nasjonale TT-ordningen er nå under etablering. Stadig flere brukere får nå glede og nytte av ordningen. KrF vil gi de brukerne som har særlige behov for en transporttjeneste et bedre tilbud. I dette budsjettet utvider vi ordningen ytterligere til nye fylker. For synshemmede og andre med sansenedsettelse er den nasjonale TT-ordningen viktig for å kunne leve normalt og aktivt hverdagsliv. Den statlige, nasjonale TT-ordningen skal dekke hele landet på sikt. KrF sørger nå få at vi er i rute med opptrappingen.

Jernbane

En pålitelig og punktlig jernbane er viktig for både godstransport, og for pendlere som bruker toget hver dag. Gjennom jernbanereformen fornyes og forbedres hele sektoren. Samtidig bidrar fornying av jernbaneinfrastrukturen til å opprettholde og utvikle standarden i eksisterende infrastruktur, og er avgjørende for å kunne nå og opprettholde driftsstabilitet. KrF øker derfor bevilgningene til fornyelse og en mer punktlig og driftssikker jernbane med 200 mill. kroner.

Digitalisering

KrF vil at husstander og næringsaktører over hele landet skal ha tilbud om bredbånd med god kvalitet. Derfor gir vi tilskudd til utbygging av bredbånd i geografiske områder der det ikke er kommersielt grunnlag for investeringer. I dette budsjettet dobler vi tilskuddet til utbygging av bredbånd i distriktene.

Trygge skoleveier

Regjeringen bryter enigheten og løftet i Nasjonal transportplan og raserer ordningen som skal gi flere gang- og sykkelveier i kommunene. I NTP var det enighet om å bevilge 200 mill. kroner årlig til belønningsordningen for gang- og sykkelveier. KrF reagerer sterkt på at regjeringen løper fra enigheten og vi foreslår å oppfylle forpliktelsen på 200 mill. kroner årlig.

Trafiksikkerhet

KrF foreslår å styrke trafiksikkerhetsarbeidet rettet mot trafikanter. Trygg Trafikk fyller en viktig rolle i trafiksikkerhetsarbeidet og gjør en viktig jobb for trafiksikkerheten blant barn og unge. Det er svært viktig å lære barn og unge trygg trafikkferd, spesielt med den økende trafikken. Opplæring i trafikkforståelse og det å kunne ferdes i trafikken, vil bli stadig viktigere i fremtiden. I dette budsjettet foreslår vi å styrke arbeidet som gjøres av Trygg Trafikk mot barn og unge.

KrF prioriterer:

	mill. kr
• TT-ordning for brukere med særskilte behov (halvårseffekt)	22,5
• Belønningsordning gang- og sykkelveier	123,6
• Bredbånd i distriktene	71
• Fornyelse for mer punktlig og driftssikker jernbane	200
• Trygg Trafikk, Barnas transportplan	6
• Fiskerihavneanlegg	32
• Notodden flyplass	8,4

Justis

Vold og overgrep mot barn og unge er et stort og alvorlig samfunnsproblem. Anmeldelser har økt betydelig de senere årene. KrF styrker både politi, Statens barnehus og øvrig hjelpetilbud for å bekjempe vold og overgrep mot barn. Millioner av mennesker lever i slaveri i verden i dag. Også i Norge skjer dette. KrF foreslår en rekke tiltak for å bekjempe vår tids slaveri. Vi prioriterer også styrking av bemanningen i kriminalomsorgen for å sikre bedre rehabilitering av den enkelte innsatte. I tillegg foreslår vi styrking av domstolene.

Etterforskning av vold og overgrep

Antall anmeldelser av vold i nære relasjoner har økt betydelig, og omfangsundersøkelser viser at det er store mørketall. Ventetiden for tilrettelagt avhør av barn er fremdeles for lang, og internettrelaterte overgrep av barn og unge er et økende problem. KrF mener at kompetansen og kapasiteten i alle ledd må styrkes, slik at vi i større grad kan forebygge, avdekke og etterforske vold og overgrep. Politiet må i større grad prioritere disse sakene. KrF foreslår derfor en økt bevilgning til politiet, Kripas og Statens barnehus. KrF foreslår midler til en holdningskampanje for å forebygge nettrelaterte overgrep, i regi av Barneombudet og POD. (Se eget kapittel om Trygghet for barn)

Menneskehandel

Langt flere mennesker lever i slaveri i verden i dag, enn under den transatlantiske slavehandelen. Det er mennesker som tvinges til prostitusjon, krigshandlinger og tvangsarbeid. Vi må gjøre mer både nasjonalt og internasjonalt for å bekjempe slaveriet. KrF foreslår økte midler til politiet for å sikre spesialiserte team i alle politidistrikt som skal etterforske menneskehandel. I tillegg foreslår vi en egen enhet som skal ivareta ofre for menneskehandel. Vi foreslår også økte midler til frivillige organisasjoner som arbeider med å bekjempe menneskehandel, herunder Kirkens bymisjons arbeid.

Polititjenestemenn i distriktene

Våren 2015 vedtok Stortinget nærpolitireformen som skal sikre et politi for fremtiden. Bakgrunnen for at KrF ble med på reformen var nettopp at det skulle bidra til mer nærpoliti. KrF har derfor prioritert å øke bevilgningen til politiet for å sikre flere polititjenestemenn ute i distriktene. KrF legger inn 195 mill. kroner for å sikre alle 2018-studentene jobb.

Kriminalomsorg

Rehabilitering etter endt soning er helt avgjørende for å hjelpe den enkelte til et liv uten kriminalitet. Soningskøen har den siste tiden gått ned, noe som igjen har økt presset på tilbudet til innsatte og kapasiteten til ansatte. KrF foreslår midler til økt bemanning av fengselsbetjenter, samt økte bevilgninger til frivillige organisasjoner i kriminalomsorgen. KrF foreslår også midler til å bygge ut 30 lukkede plasser i Vik fengsel. KrF foreslår videre økte midler til rusbehandling og arbeidstrening for kvinnelige innsatte, samt retreat-prosjekt i Bredtveit fengsel.

Retts hjelp

Frivillige organisasjoners retts hjelpsarbeid er svært viktig i et demokratisk samfunn. KrF er sterkt uenig i regjeringens forslag til kutt til disse organisasjonene. KrF mener at Gatejuristen, JURK, Jussbuss, NOAS og Krisesentrenes arbeid er svært viktig for å sikre at sårbare mennesker får

oppfylt sine rettigheter. KrF har derfor foreslått å rette opp regjeringens kutt til frivillige organisasjoner som driver rettshjelpsarbeid.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Pilot av Statens Barnehus lokalisert i Sogn og Fjordane	2
• Flere påtalejurister, etterforskere og avhørere, samt sikring av elektroniske spor knyttet til vold mot barn (40 mill. kr.), samt øremerke 60 mill. kr. til etterforskning av vold og overgrep	100
• Kripas – seksjon for seksuallovbrudd	40
• Kripas – internettrelaterte overgrep mot barn – lagring og prosessering av digitale beslag	10
• Holdningskampanje mot internettrelaterte overgrep – Barneombudet og Kripas	2
• Reversere kutt til Kontor for voldsoffererstatning	4,5
• Ansettelse av 2018-kullet	195
• EXIT-grupper i alle politidistrikt for bekjempelse av menneskehandel	21,1
• Enhet som skal ivareta ofre for menneskehandel	5
• Kripas - seksjon for etterretning - bekjempelse av menneskehandel	5
• Etterforskning av brudd på sexkjøpsloven	11,6
• Reversere kutt og styrke tiltak i regi av frivillige organisasjoner, bla for å bekjempe menneskehandel og vold mot barn	30
• Reversere kutt til rettshjelptiltak	15
• Øke bemanningen i domstolene	10
• Øke bemanningen i kriminalomsorgen	40
• Rusbehandling og arbeidstrening for kvinnelige innsatte, samt retreat-prosjekt i Bredtveit Fengsel	10
• Utvide Vik fengsel med 30 lukkede plasser	20
• Reversere kutt og øke tilskudd til frivillige organisasjoner i kriminalomsorgen	15

Forsvar

KrF foreslår en betydelig styrking av Hæren og Heimevernet, og øker bevilgningen til landforsvaret med til sammen en halv mrd. kroner.

Heimevernet

KrF støtter ikke den nedbyggingen av Heimevernet som ble vedtatt av stortingsflertallet i forbindelse med Langtidsplanen for forsvaret. Regjeringen kutter i sitt forslag til statsbudsjett for 2018 mer enn 138 mill. kroner til Heimevernet. KrF ønsker den motsatte utviklingen, og mener det er behov for å styrke Heimevernet både når det gjelder bemanning i områdestrukturen, utstyr og trening. Ikke minst er det viktig å få på plass et moderne personlig verneutstyr for mannskapet i Heimevernet. KrF foreslår derfor å styrke Heimevernet med 200 mill. kroner.

Hæren

KrF vil styrke hæren, og investere i utstyr, beredskapsbeholdninger og vedlikehold. KrF foreslår å øke bevilgningen til Hæren med 300 mill. kroner.

KrF prioriterer:

• Hæren (utstyr)	mill. kr 300
• Heimevernet	200
• Støtte til frivillige org (Det Frivillige Skyttervesen)	0,5

Trossamfunn

I en verden som står overfor enorme endringer og utfordringer, er religion og tro fortsatt en viktig bærebjelke i mange menneskers liv. KrF vil at politikken skal tilrettelegge for og bidra til at de mange trossamfunnene her til lands fortsatt skal få bidra både til frivillighet, livskvalitet og en høyere himmel over hverdagslivet. Den norske kirke står i en særstilling både i kraft av å være folkekirke og med sin lange historie som samlingspunkt både i bygd og by, men KrF vil også styrke bevilgningen til andre trossamfunn og tilskudd til private kirkebygg.

Den norske kirkes rammetilskudd og egenkapital

Fra 1. januar 2017 ble Den norske kirke (Dnk) et selvstendig trossamfunn, men både Storting og regjering har understreket folkekirkens fortsatte landsdekkende tilstedeværelse og særskilte rolle i det norske livssynslandskapet. KrF vil prioritere å gi Dnk trygghet i omstillingsfasen og en forutsigbar økonomi, gjennom å øke driftstilskuddet og styrke kirkens egenkapital.

I forbindelse med at Dnk har blitt et eget rettssubjekt, har den nå arbeidsgiveransvaret for vel 1600 statsansatte, deriblant mer enn 1200 prester. KrF ønsker seg en fortsatt livskraftig folkekirke, som bidrar aktivt i våre lokalsamfunn landet over, og som også tilrettelegger for mye viktig frivillig arbeid. Derfor legger vi inn i forslaget vårt en rammebevilgning som tar høyde for pris- og lønnsvekst, samt en styrking på 30 mill. kroner til Dnks egenkapital. Driftsmidlene til Dnk skal blant annet finansiere kjerneoppgaver som diakoni, trosopplæring og en landsdekkende prestedtjeneste.

Som et eget rettssubjekt er Dnk avhengig av en forsvarlig egenkapital, som gjør den i stand til å håndtere framtidig økonomisk risiko. Regjeringens budsjettforslag er langt fra nok til å sikre en slik forsvarlig økonomisk grunn for en fristilt folkekirke. Derfor vil KrF foreslå å bevilge 30 mill. kroner for å styrke denne, og vi vil ivareta momskompensasjonsordningen for istandsetting av kirkebygg.

KrF prioriterer:	mill. kr
• Økt driftstilskudd til Den norske Kirke	50
• Økt egenkapital til Den norske Kirke	30
• Tilskudd til private kirkebygg	3
• Andre trossamfunn	8,6
• Momskompensasjonsordning for istandsetting av kirkebygg, med investeringsramme for 2018 på 1 milliard	0,3

Kultur

Kunst og kultur er en fundamental del av menneskets liv. Det er et viktig grunnlag for nærmiljø og lokalsamfunn, og det er en viktig del av et nasjonalt og internasjonalt fellesskap. KrF mener kunst og kultur også må dyrkes, stimuleres og oppmuntres av det offentlige.

Pressestøtte

KrF mener vi trenger mer enn noen gang solid journalistikk og meningsbærende aviser. Nå er ikke tiden for å kutte i sårt tiltrengt pressestøtte. Med vår oppretting av kuttet på 30 mill. kroner, bidrar KrF til at 14 aviser fortsatt kan bringe kvalitetsjournalistikk til folket.

Et løft for kunstnerne

Kunstnerundersøkelsen har vist at det er et sterkt behov for å bedre kunstnerens økonomi. Vi foreslår derfor å bedre situasjonen blant annet gjennom bevilgninger til Kulturfondet, økte satser for kunstnerstipendet og økt støtte til Skuespiller- og dansealliansen for å kunne ansette flere frilansdansere og -skuespillere.

Ensemble og kor i det frie kulturfeltet

Korbevegelsen er den største folkebevegelsen etter idretten. Det er viktig både å bevare og fornye den nasjonale verdien som ligger i korkunsten. Derfor foreslår vi å styrke ensemblestøtten i Norsk kulturråd for å gi et løft til kor i det frie kulturfeltet.

KrF prioriterer:

	mill. kr
• Produksjonstilskudd (pressestøtte)	30
• Kor i det frie kulturfeltet	15
• Kulturfond	30,5
• Museumsbygg Skien, oppstartmidler	15
• Operahus Kristiansund, oppstartmidler	15
• Skuespiller- og dansealliansen	10
• Kunstnerstipend	10
• Språkpolitiske tiltak, herunder LNK	2,7
• Anne Cath Vestly Museum	15

Skatt og avgift

KrF støtter regjeringens foreslåtte lettelser i selskapsskatt, inntektsskatt, formuesskatten på arbeidende kapital og opsjonsbeskatningen. Dessuten foreslår vi lettelser i SkatteFUNN-ordningen, for frivillige organisasjoner og for arbeidstakere som får sluttvederlag. Vi går i mot regjeringens forslag om skatteskjerpelse for familier i skatteklasser 2. Samtidig gjør vi trinnskatten mer omfordelende og styrker avgiftssystemets grønne og folkehelsefremmende innretning.

Norsk økonomi går inn i en krevende periode som følge av lavere oljeinntekter og aldring av befolkningen. Samtidig vokser ulikhetene på grunn av globaliseringen og ny teknologi. Klimautfordringen må løses.

Derfor er det viktigere enn noen gang at vi prioriterer de skatteendringene som gir de største bidragene til verdiskaping og investeringer, som sikrer en god fordelingsprofil og som bidrar til et bedre klima og miljø. Dessuten vil KrF ha et skattesystem som støtter opp under viktige mål om et levende sivilsamfunn og en god folkehelse.

Lettelser for bedrifter, frivilligheten, arbeidstakere og familier

For å gjøre det lettere for bedrifter å drive forskningsprosjekter med godkjente forskningsinstitutt foreslår KrF å øke maksimal timesats i SkatteFUNN-ordningen. KrF er opptatt av å styrke frivilligheten og la organisasjonene få beholde mer av egne midler. Vi foreslår å øke gavefradraget, og å øke grensene for når organisasjonene må betale arbeidsgiveravgift.

De fire samarbeidspartiene har vært enige om å fjerne avkortingen av trygdeytelser som følge av at skattefritaket for sluttvederlag ble avvirket. Nå oppgir regjeringen at det er vanskelig å fjerne avkortingen. Dermed er premisset for KrFs støtte til avvikling av skattefritaket borte og skattefritaket må gjeninnføres.

Regjeringens forslag om å fjerne skatteklasser 2 vil gi en skatteskjerpelse for mange familier med lav inntekt, inkludert mange pensjonister. Regjeringen viser til arbeidslinja, men det er naivt å tro at bare man fjerner skatteklasser 2 vil alle disse personene komme ut i arbeid. For de mange pensjonistene som er i skatteklasser 2 pga. lave pensjonsinntekter, gir argumentet om arbeidslinja åpenbart ingen mening.

Mer sosial trinnskatt

Vi foreslår en mer omfordelende trinnskatt for personer. Den innebærer skattelettelse for personer som tjener under 600 000 kroner og en skatteskjerpelse for personer som tjener mer enn 600 000 kroner. Den største skatteskjerpelsen får personer som tjener mer enn 1 mill. kroner.

Grønt skatteskifte

Grønt skatteskifte er ifølge Grønn skattekommisjon økte miljøavgifter som veksles inn i reduksjoner i de skattene som er mest skadelige for verdiskaping, som selskapsskatt og inntektsskatt for personer. Regjeringen legger opp til lettelser i sistnevnte, men øker i liten grad

miljøavgiftene. Vi støtter regjeringens foreslåtte lettelser samtidig som vi øker noen grønne avgifter. Dette grønne skiftet gir en dobbel gevinst: Høyere og grønnere verdiskaping.

350-kronersgrensen for avgiftsfri import

Varesendinger fra utlandet med verdi under 350 kroner er fritatt for merverdiavgift og eventuell toll og særavgifter. Dersom varen selges fra norsk selger påløper det på vanlig måte merverdiavgift og eventuelt særavgifter fra første krone. Dette gjelder også ved omsetning fra norske nettbutikker. Grensen på 350 kroner gir derfor en konkurranseulempa for norske næringsdrivende.

Avsnittet over er hentet fra regjeringens skatte- og avgiftsproposisjon 2015, bortsett fra at det sto 200 kroner der det over står 350 kroner, som er grensen som gjelder i dag. KrF har kommet til at vi ikke lenger kan ha et slikt avgiftsfritak - særlig ikke i en tid da vi mer enn noen gang trenger arbeidsplasser for unge uten høyere utdanning, slik norsk handelsnæring kan tilby. Vi foreslår en bevilgning på 10 mill. kroner til etablering av en brukervennlig, elektronisk innbetalingsordning for avgift ved handel i utenlandsk nettbutikk hos Skatteetaten. Flere land rundt oss er i ferd med å innføre liknende ordninger.

Folkehelse

Regjeringen skriver i skatte- og avgiftsproposisjonen 2018: «Avgiftene på alkohol og tobakk (...) bidrar til at prisene på disse produktene i større grad inkluderer kostnadene bruken medfører for samfunnet. Disse kostnadene er knyttet til helseutgiftene som dekkes av fellesskapet, og ulemper ved røyking og alkoholforbruk for andre enn de som bruker varene. I tillegg er det kostnader knyttet til at forbrukere selv ikke tar tilstrekkelig hensyn til de langsiktige virkningene av forbruket sitt, eller at de ignorerer uheldige virkninger».

For at samfunnets kostnad ved bruk av alkohol og tobakk bedre skal gjenspeiles i prisene på produktene, øker vi avgiftene med 5 pst. på alkohol og 10 pst. for tobakk. Vi reverserer endringen i tax-freekvoten om å veksle inn tobakk i alkohol, som i praksis har medført et betydelig økt taxfree-salg av alkohol på bekostning av Vinmonopolet.

Vi foreslår også at merverdiavgiftssatsen for brus og godteri økes til det generelle merverdiavgiftsnivået, for å fremme folkehelsen. Brus og godteri hadde, på linje med matvarer for øvrig, full moms frem til 2001, da matmomsen ble innført. Det er vanskelig å se hvorfor brus og godteri skal subsidieres i skattesystemet med lav momssats.

Eiendomsskatt på verk og bruk

Regjeringen har foreslått at produksjonsutstyr og produksjonsinstallasjoner fritas for eiendomsskatt fra 2019, med en overgangsperiode på fem år. Forslaget vil gi næringslivet økt forutsigbarhet og bedre rammevilkår. På den annen side vil mange kommuner gå glipp av til dels betydelige inntekter på kort tid.

KrF ser behovet for et klarere og mer forutsigbart regelverk for næringslivet. Vi vil imidlertid foreslå at det settes ned et lovutvalg, bestående av representanter fra blant annet industrien og kommunenes organisasjoner, som skal foreslå forbedringer i dagens regelverk.

Skatte- og avgiftslettelser

Kap	Post	Beskrivelse	Bokført (mill. kroner)
5501	72	SkatteFUNN: Øke maks timesats fra 600 til 800 kroner	0,0
		Økt skattefradragbeløp ved gaver til frivillige organisasjoner til 50 000 kr for privatpersoner og 100 000 kr for bedrifter	-17,0
5501	72	Fjerne skatt på sluttvederlag	-48,0
5501	72	Beholde skatteklasser 2	-230,0
		Frita naturgass og LPG til gods- og passasjertransport og offshorefartøy fra CO2-avgift	-36,0
5543	70	Øke grensen for når frivillige org. må betale arbeidsgiveravgift til 70 000 per ansatt / 700 000 per org.	-16,0
5700	72		
		Sum skatte- og avgiftslettelser	-347,0

Skatte- og avgiftsøkninger

5501	70	Mer omfordelende trinnskatt	1635,0
5521	70	Fjerne adgangen til avgiftsfri innførsel av varer med verdi under 350 kroner fra 1.4.	930,0
5521	70	Generell mva-sats brus og godteri	1900,0
5526	70	Reversere tax-free-kvotendringen fra 2014; Øke alkoholavgifter 5 pst.	535,0
5531	70	Reversere tax-free-kvotendringen fra 2014; Øke tobakkavgifter 10 pst.	465,0
5531	70	Halvere tobakkskvoten i tax-free-ordningen	265,0
5536	71	Engangsavgift: Økt CO2-komponent*	1480,0
5536	71	Engangsavgift: Økt vektkomponent**	370,0
5538	71	Øke veibruksavgift autodiesel 20 øre	430,0
5538	70	Øke veibruksavgift bensin 10 øre	70,0

5543	70	Øke grunnavgift mineralolje 30 øre***	200,0
5543	70	Øke CO2-avgift innenlandske flyreiser 1 kr	360,0
		Sum skatte- og avgiftsskjerpelser	8640,0
		Sum skatt/avgift	8293,0

*20 prosent økning i de tre øverste satsene (670 mill kr) og redusert innslagspunkt fra 75 til 65 g/km (810 mill kr)

**Halvering av reduksjonen som ble foretatt i statsbudsjettet 2017

***Kompensasjoner jordbruk og transport, 85 mill kr